

A L I C E M U N R O

THE VIEW FROM CAST

A L I C E M U N R O

FRESHIP, FRIENDSHIP, COURTSHIP, I

A L I C E M U N R O

R U N A W A Y

Sadržaj

BEKSTVO
AMUNDSEN
LICE

BEKSTVO

Karla je čula auto kako se približava još pre nego što se popeo na vrh blagog uspona, koga ovde nazivaju bregom. To je ona, pomislila je. Gospođa Džemison – Silvija – vraća se sa odmora u Grčkoj. Skrivena iza vrata štale, dovoljno duboko da je niko ne vidi, posmatrala je put koji će gospođa Džemison morati da pređe, jer je njeno imanje bilo kilometar dalje od imanja na kome su živeli Klark i Karla.

Da je to bio neko ko namerava da skrene prema njihovoj kapiji, odavno bi već usporio auto. No, Karla se i dalje nadala. *Daj bože da to nije ona.*

Ali je to ipak bila ona. Gospođa Džemison je jedanput brzo okrenula glavu – davala je sve od sebe dok je manevrisala kroz ulegnuća i blatnjave barice koje je kiša načinila na pošljunčenom putu – ali nije podigla ruku sa volana da bi mahnula Karli, nije je ni primetila. Karla je na trenutak nazrela preplanulu голу ruku, kosu svetliju nego što je bila, čija je nijansa više vukla na belu nego na pepeljasto-plavu, odlučan i ljutit izraz lica, nasmejan zbog vlastite ljutnje – baš kako bi izgledala gospođa Džemison dok krstari ovakvim putem. Kada je okrenula glavu, ugledala joj je na licu nešto poput bleska – radoznalosti, sreće – od čega se Karla naglo lecnula.

Tako, znači.

Možda Klark još uvek ne zna. Ako sedi za kompjuterom, leđa su mu okrenuta prema prozoru i ne vidi put.

No, gospođa Džemison će možda morati da preduzme još jedan put. Vraćajući se sa aerodroma, sigurno nije stala pored nekog supermarketa da nabavi namirnice – to će učiniti tek kada dođe kući i vidi šta joj nedostaje. Tada će je Karla presresti. Kada se smrkne, videće se svetla njene kuće. Ali bio je juli mesec i sunce je kasno zalazilo. Možda će do večeri već biti toliko umorna da će rano leći u krevet.

Sa druge strane, mogla bi da joj telefonira. U bilo koje vreme.

Ovo je bilo više nego kišno leto. Kiša bi se najpre čula ujutru, kako tapka po krovu njihove putujuće kuće. Staza je bila veoma blatnjava, duge vlati trave vlažne, a sa lišća je kapalo čak i kad sa neba nije lila kiša, a oblaci se, naizgled, razilazili. Svaki put kada bi izlazila napolje, Karla bi natakla stari australijski šešir od filca sa širokim obodom, a dugačku gustu pletenicu bi gurnula ispod košulje.

Niko nije dolazio u njihovu školu jahanja, iako su Klark i Karla okačili reklame u svim obližnjim autokampovima, kafićima, na tablama turističkih agencija i na svakom drugom mestu koje im se učinilo pogodnim. Imali su svega nekoliko redovnih učenika, a za razliku od prošlog leta, nije bilo dečurlije na raspustu i kampera. Čak su i redovni gosti, na koje su računali, vreme provodili na izletima, ili bi jednostavno otkazali časove jer su ih vremenske prilike obeshrabrile. Kada bi prekasno otkazali, Klark bi im ipak naplatio zakazano vreme. Nekoliko njih se žalilo, rekavši da ovde više nikada neće doći.

Doduše, imali su izvestan prihod od tri konja o kojima su se brinuli. Ta tri konja, zajedno sa četvrtim, u njihovom vlasništvu, sada su njuškali po travi ispod drveća. Izgledali su kao da im nimalo ne smeta što je kiša utihnula tek na trenutak, kao što već neko vreme ima običaj svakog popodneva. Dovoljno da rasplamsa nade – prizor oblaka koji se raspršuju i propuštaju difuzno blještavilo koje se nikada ne pretvara u pravu sunčanu svetlost, i koji se obično izgubi pre večere.

Karla je upravo očistila štalu i odmarala se. Volela je redovan ritam svojih obaveza, prostranstvo štale sa visokim krovom, miris sena. Sada je otišla do manježa da vidi koliko je tlo suvo, u slučaju da se u pet sati pojavi neko od učenika.

Padavine uglavnom nisu bile naročito obilne, niti je bilo vetrovito, ali su prošle nedelje imali iznenadnu oluju, preko vrhova drveća je zaduvao vihor, a kiša je skoro horizontalno padala. Nevreme je prošlo za petnaest minuta. No, svuda okolo je ležalo polomljeno granje, oluci su bili srušeni, a plastična cerada nad manježom pocepana. Na kraju staze se stvorilo jezerce i Klark je do kasno u noć kopao kanal kako bi voda nekako otekla.

Ceradu nad manježom još nisu zakrpili. Klark je rasprostro žičanu ogradu da konji ne bi ugazili u blato, a Karla je obeležila kraću stazu.

U ovom trenutku, Klark je na Internetu proučavao gde bi mogao da kupi novu ceradu. Možda u nekom stovarištu, po prihvatljivoj ceni, ili polovnu, od nekoga ko pokušava da se otarasi takvog materijala. Nije hteo da ide u grad, u građaru Haja i Roberta Baklija, koju je nazivao Hajvej Robers¹, i jer im je dugovao previše novca i potukao se sa njima.

Klark se nije tukao samo sa ljudima kojima je dugovao novac. Njegovo prijateljstvo, neodoljivo na prvi pogled, umelo bi da se iznenada ohladi. Bilo je mesta u kojima se nije pojavljivao, na koja bi uvek slao Karlu zbog neke stare svađe. Apoteka je bila jedno od takvih mesta. Jednom se u redu ispred njega ubacila starija žena – u stvari, zaboravila je nešto da uzme, izašla je iz reda i vratila se na staro mesto, umesto da stane na kraj. Klark je protestovao, a kasirka mu je odgovorila: „Ali ona ima emfizem.” „Pa šta?” odbrusio je Klark. „I ja imam hemoroide.” Pozvali su i šefa, koji je rekao da mu je žalba neopravdana. U ekspres restoranu na autoputu, nisu mu odobrili reklamirani popust na doručak jer je bilo prošlo jedanaest sati. Dok se prepirao, Klarku je ispala šolja kafe na pod, za dlaku promašivši – tako barem tvrde – bebu u kolicima. On se branio da je dete bilo kilometar od njega, te da mu je šolja ispala samo zato što mu nisu dali šolju sa ušicama. Odgovorili su da on to nije ni tražio. On im je rekao da se to podrazumeva.

„Opet si planuo”, rekla mu je Karla.

„Tako to muškarci rade”, odgovorio joj je.

Ništa mu nije rekla za svađu sa Džojom Takerom. Džoj Taker je bila bibliotekarka iz grada koja je kod njih držala svoju kobilu. Bila je to plahovita životinja riđe boje s imenom Lizi. Kada je bila u džokejskom raspoloženju, Džoj Taker bi je nazivala Lizi Borden. Kada je, pak, juče došla, nimalo džokejski raspoložena, požalila se na to što cerada još uvek nije popravljena i kako Lizi izgleda loše, kao da je navukla prehladu.

Lizi, u stvari, ništa nije falilo. Štaviše, Klark je probao da bude pomirljiv, ali je ovoga puta Džoj Taker planula i rekla da Lizi zaslužuje bolje mesto od njihove rupe, na šta je Klark odgovorio: „Neka bude po vašoj volji.” No, Džoj još uvek nije odvela Lizi, kao što je Karla

očekivala. Ali Klark, čija je Lizi bila ljubimica, više nije hteo nimalo da se brine za nju. To je povredilo njena osećanja – postala je tvrdoglava i ritala bi se dok joj čiste kopita, što su činili svakoga dana da joj se ne razviju gljivice. Karla je morala paziti i da je ne ugrize.

Ali što se Karle tiče, najgora stvar je bila nestanak Flore, male bele kože koja je pravila društvo konjima u štali i na livadi. Već dva dana je nije bilo. Karla se bojala da su je rastrgli divlji psi ili kojoti, možda čak i medved.

Floru je sanjala i prošle i pretprošle noći. U prvom snu, Flora joj se primakla sve do postelje, sa crvenom jabukom u gubici, a u drugom je pobjegla kada je Karla pošla prema njoj. Hramala je na jednu nogu, ali je ipak pobjegla. Odvela je Karlu do barikade od bodljikave žice koja kao da je opasavala neko vojno poprište i potom se – ona, Flora – provukla kroz nju, povredivši nogu, skliznula je poput bele jegulje i nestala.

Konji su ugledali Karlu kako se približava manježu i svi su se poređali duž ograde – bili su blatnjavi uprkos ćebadima od novozelandske vune – da ih Karla primeti na svom putu. Tiho im je govorila, izvinjavajući se što dolazi praznih ruku. Pogladila ih je po vratu, protrljala po nosu i upitala znaju li išta o Flori.

Grejs i Džuniper su frktali i gurkali se njuškom, kao da su prepoznali ime i izražavaju vlastitu zabrinutost, ali se onda Lizi ubacila između njih dvoje i odgurnula Grejsinu glavu od Karlina ruke koja ju je mazila. Potom je dobro ugrizla Karlu za ruku, a ona je ostatak vremena provela grdeći je.

Do pre tri godine Karla nije ni pomišljala na putujuće kuće. Nije ih tako ni nazivala. Samo ime „putujuća kuća” zvučalo bi joj pretenciozno, kao i njenim roditeljima. Neki ljudi su živeli u kamp prikolicama i to je bilo to. Sve prikolice su bile iste. Kada se Karla ovde doselila, kada je odlučila da živi sa Klarkom, počela je da na te stvari gleda drugačije. Tada je počela da prikolice naziva „putujućim kućama” i pažljivo je proučavala kako su ih drugi ljudi uredili. Kakve su zavese stavili, kako su ih ofarbali, kakve bi ambiciozne palube ili dodatne prostorije dogradili oko njih. Jedva je čekala da i sama nešto slično napravi.

Klark se jedno vreme slagao sa njenim idejama. Napravio je nove stepenice i dugo je tražio staro liveno gvožđe za njih. Nije se žalio na to koliko je novaca potrošio na farbanje kuhinje i kupatila, niti na zavese. Ali njen moleraj je bio prebrz – nije tada znala da je trebalo da skinе šarke sa vrata pre farbanja. Niti da je trebalo da poravna zavese, koje su od tada izbledele.

No, ono čemu se protivio bilo je da izrežu tepih, koji je bio isti u svakoj prostoriji i koji je najpre nameravala da zameni. On je bio podeljen u četiri kvadratića smeđe boje, sa tamno smeđim i crvenkastim šarama i oblicima, istovetnim na svakom kvadratiću. Kada je jednom našla vremena da ih pažljivije pogleda, shvatila je da ova četiri kvadratića sa svojim šarama, kada se spoje, čine jedan veći pravougaoni ornament. Ponekad ga je lako nazirala, a ponekad joj je trebalo više vremena da ga vidi.

Obično bi ga posmatrala dok je napolju padala kiša, a Klark je svojim raspoloženjem i neprekidnim buljenjem u ekran kompjutera deprimirao čitav unutrašnji prostor. Tada bi joj najbolje bilo da izmisli neki posao u štali ili se priseti da je tamo nešto zaboravila da uradi. Konji je nikada ne bi gledali kada je bila nesrećna, ali bi joj prilazila Flora, koju nikada nisu vezivali, trljala bi se o nju i gledala je blistavim žuto-zelenim očima, sa izrazom koji nije baš bio saosećanje – više je podsećao na drugarsko podrugivanje.

Flora je bila već skoro odraslo jare kada ju je Klark prvi put doveo kući s neke farme, na koju je išao da bi se cenjkao oko neke opreme za konje. Njeni vlasnici su rešili da ostave život na selu, ili barem da više ne uzgajaju životinje – prodali su sve konje, ali nisu uspeli da se reše koza. Klark je od nekoga čuo da koza unosi među konje atmosferu opuštenosti i hteo je da se lično uveri u to. Nameravali su da je jednog dana odvedu na parenje, ali na njoj još nije bilo znakova da se tera.

Ona je najpre bila Klarkova ljubimica, svuda ga je pratila i izmamljivala je njegovu pažnju. Hitro i graciozno je skakutala, poput mačeta, a njen bezazleni izgled zaljubljene devojke oboje ih je nagonio na smeh. Ali što je postajala starija, sve je više bila privržena Karli, i to na mudriji, manje koketan način – ponekad se činilo da je sposobna da pokaže prigušeni, ironični osmeh. Prema konjima se Karla ponašala nežno, strogo, skoro materinski, dok je

drugarstvo sa Florom bilo potpuno drukčije, jer joj životinja nije dozvoljavala da se oseća nadmoćno.

„Je l' još uvek nema Flore?” pitala je dok je svlačila čizme. Klark je na Internetu postavio obaveštenje o nestaloj kozi.

„Za sada ništa”, zamišljeno je odgovorio. Dodao je još – ne prvi put – da je Flora možda otišla da nađe sebi jarca.

Ni reči o gospođi Džemison. Karla je pristavila čajnik. Klark je nešto mrmljao, što mu se često dešavalo dok sedi pred monitorom kompjutera.

Ponekad bi i progovorio. *Sranje*, uzvraćao bi na neki izazov. Ili bi se nasmejao, ali nije umeo da ispriča u čemu je štos kada bi ga ona kasnije pitala.

„Hoćeš li čaja?” doviknu mu. Na njeno iznenađenje, on ustade i uđe u kuhinju.

„Dakle, Karla.”

„Šta je bilo?”

„Telefonirala je.”

„Ko?”

„Njeno visočanstvo. Kraljica Silvija. Vratila se.”

„Nisam čula njen auto.”

„Nisam te ni pitao da li si ga čula.”

„Šta je rekla kad je nazvala?”

„Hoće da joj pomogneš da dovede kuću u red. Baš to je rekla. Da dođeš sutra.”

„Šta si joj odgovorio?”

„Da ćeš doći. Ali bolje je nazovi da to potvrdiš.”

„Ne razumem zašto, ako si joj ti već rekao.” Sipala je čaj u šolje. „Očistila sam joj kuću pre nego što je otišla. Ne vidim šta sad tu ima da se radi.”

„Možda su joj ušli neki rakuni dok je bila na putovanju i napravili haos. Nikad se ne zna.”

„Ne moram, valjda, da je odmah nazovem. Najpre ću da popijem čaj i istuširam se.”

„Što pre je nazoveš, to bolje.”

Karla je otišla sa šoljom čaja u kupatilo i viknula mu: „Moraćemo da odemo do perionice. Ovi peškiri koji su se sušili napolju smrde na buđ.”

„Karla, ne skreći sa teme.“

Čak i kada je stala pod tuš, on je i dalje dovikivao sa druge strane vrata.

„Karla, nismo još završili.“

Mislila je da će i dalje stajati pred vratima kada izađe, ali je on sada sedeo za kompjuterom. Oblačila se kao da se sprema za izlazak – nadala se da ako odu odavde, ostave veš u perionici, popiju negde kapučino, mogli bi da razgovaraju drugačije, opuštenije. Energično je zakoračila u dnevnu sobu i zagrlila ga s leđa. Ali čim je to uradila, preplavio ju je talas tuge – mora da je to bilo od tople kupke, od koje su joj potekle suze – i ona se skrušeno naže nad njim i zaplaka. Spustio je prste sa tastature, ali je i dalje bio nepomičan.

„Nemoj da se ljutiš na mene“, rekla je.

„Ne ljutim se. Mrzim kad si takva, to je sve.“

„Takva sam zato što se ljutiš.“

„Ne govori mi kakav sam. Ugušićeš me. Molim te, spremi nam večeru.“

Upravo to je i uradila. Bilo je očigledno da neće doći osoba koja ima zakazano u pet sati. Izvadila je krompire i počela da ih ljušti, ali su joj suze i dalje tekle. Nije videla šta radi. Obrisala je lice toaletnim papirom, otcepila još jedan listić da ponese sa sobom i izašla na kišu. Nije otišla do štale jer se bez Flore u njoj osećala bedno. Odšetala je stazom do šume. Konji su bili na livadi. Prišli su joj do ograde. Svi su osim Lizi, koja se tu i tamo đipala i pomalo frktala, osećali da je njena pažnja usmerena negde drugde.

Počelo je kada su pročitali nekrolog gospodinu Džemisonu. Objavljen je u gradskim novinama, a lice mu je bilo i na večernjim vestima. Do pre godinu dana, za njih su Džemisonovi bili veoma suzdržani susedi koji se ni sa kim nisu družili. Ona je predavala botaniku na koledžu udaljenom dvadeset i pet kilometara, tako da je dosta vremena provodila na putu. On je bio pesnik.

O njima su svi znali samo toliko. Ali on kao da je bio zaokupljen nekim drugim stvarima. Za jednog pesnika, pa i za starijeg čoveka – od gospođe Džemison je bio stariji možda dvadeset godina – vodio je prilično naporan i aktivan život. Popravljao je drenažni sistem na svom imanju, čistio je kanale ispod puteva i popločavao ih.

Okopavao je i negovao povrće u bašti, prosecao staze kroz šumu, popravljao po kući.

Sama kuća je imala neobičan, trouglasti oblik i sazidao ju se sa prijateljima pre mnogo godina, na temeljima stare farmerske kuće. O tim ljudima se govorilo kao o hipicima, mada je gospodin Džemison sigurno u to doba, pre gospođe Džemison, bio previše star za takve stvari. Pričalo se da gaje marihuanu u šumi, da je prodaju i novac čuvaju u zapečaćenim teglama, zakopanim po imanju. Klark je to čuo od ljudi koje je upoznao u gradu. Odgovorio im je da su to gluposti.

„Da je to tako, do sada bi ga neko sigurno iskopao. Neko bi ga naterao da prizna gde je novac.”

Kada su pročitali nekrolog u novinama, Karla i Klark su saznali da je Leon Džemison pre pet godina bio laureat velike nagrade. Nagrade koja se dodeljuje pesnicima. To im nikada niko nije spomenuo. Činilo se da je ljudima lakše da poveruju u zakopane tegle s parama, zarađenim od marihuane, nego u to da se novac može zaraditi od poezije.

Nakon što je to pročitao, Klark reče: „Mogli smo ga naterati da nam plati.”

Karla je odmah znala o čemu govori, ali je to shvatila kao šalu.

„Sada je prekasno”, odgovorila je. „Kada je čovek mrtav, ne može više ništa da plati.”

„On ne može. Ali bi ona to mogla.”

„Otputovala je u Grčku.”

„Neće ostati tamo da živi.”

„Ona o tome ništa nije znala”, rekla je Klara trezveno.

„Nisam ni rekao da je znala.”

„Ona pojma nema o tome.”

„Mogli bismo da se dogovorimo.”

„Ne, ne i ne.”

Klark je nastavio kao da ona ništa nije rekla.

„Mogli bismo joj reći da ćemo pokrenuti parnicu. Malo-malo, pa neko dobije pare na taj način.”

„Kako bi to učinio? Pa ne možeš tužiti pokojnika.”

„Zapretićemo joj da ćemo sve ispričati novinarima. Veliki pesnik. Novine su gladne takvih priča. Treba samo da joj zapretimo i ona će

da popusti.”

„Fantaziraš. Mora da se šališ.”

„Ne”, reče Klark, „govorim ti ozbiljno.”

Karla je odgovorila da o tome više ne želi da razgovara i on se s tim složio.

Ali su o tome pričali i sutradan i narednih dana. Ponekad bi mu na pamet padale ideje koje nisu bile izvodljive, a možda su čak bile i nezakonite. O njima je govorio sa sve većim uzbuđenjem, a onda bi – nije znala zašto – naglo začutao. Da je kiša prestala da pada, da je leto postalo normalno, možda bi digao ruke od te ideje, kao i od ostalih. Ali to se nije desilo, a u poslednjih mesec dana je razradio plan kao da je on savršeno izvodljiv i ozbiljan. Pitanje je bilo samo koliko para da zatraže od nje. Ako zatraže premalo, žena ih možda neće shvatiti ozbiljno, možda će biti sklona da ih smatra za blefere. Ako zatraže previše, možda će u njoj provocirati inat.

Karla više nije govorila da je to šala. Umesto toga, rekla mu je da neće uspeti. Rekla je da ljudi, konačno, od pesnika i očekuju da budu neobični. Stoga niko ne bi dao pare da bi tako nešto otkrio.

On joj je odgovorio da će uspeti budu li to izveli kako treba. Neka Karla sve ispriča gospođi Džemison. Onda bi ušao Klark, pretvarao bi se da je to za njega iznenađenje, da prvi put čuje tako nešto. Glumio bi bes, pretio bi da će to ispričati celom svetu. Pustio bi gospođu Džemison da prva predloži da se stvar reši novčanom nadoknadom.

„Bila si povređena. Bila si mučena i ponižavana, a to je i mene povredilo i ponizilo, jer si mi supruga. To je pitanje časti.”

Na ovaj način je uvek iznova započinjao razgovor. Pokušavala je da ga odvrati od toga, ali je on bio uporan.

„Obećaj mi”, govorio je, „obećaj mi.”

Sve to je bilo zbog onoga što mu je ranije ispričala, a što sada nije mogla da povuče, niti da porekne.

Ponekad se on raspituje za mene, je l' tako?

Ko, matori?

Ponekad me poziva unutra kada ona nije kod kuće, zar ne?

Da.

Onda, kada ode u kupovinu, a ni patronažna sestra nije u kući.

Bio je to trenutak njenog nadahnuća, koji je odmah zagolicao njegovu maštu.

I šta onda radite? Je l' ga poslušajš?

Glumila je stidljivost.

Ponekad.

Pozove te u svoju sobu, je l' tako? I šta onda bude?

Uđem unutra da vidim šta hoće.

I šta hoće?

Razgovarali su šapatom, iako u blizini nije bilo nikoga, iako su bili u nedodijii svoje postelje. Bila je to priča za laku noć, u kojoj su svi prljavi, prljavi detalji bili važni i stalno su morali da se dodaju, uz uverljivo oklevanje, stid, kikotanje. I nije samo on željno iščekivao priče i bio joj zahvalan na njima. Volela ih je i ona. Volela je da mu udovoljava, da ga uzbuđuje, da uzbuđuje i njega i sebe. I bilo joj je drago što u tome i dalje uspeva.

To što je govorila jednim delom jeste bila istina. Videla je napaljenog starca, nabrekliu koju je napravio ispod čaršava, te iako je bio nepokretan i više nije mogao da govori, tečno se služio jezikom tela i znakova, ukazivao na svoju žudnju i pokušavao da je primora na saučesništvo, u obavezujuće intimne geste. (Njeno odbijanje je bilo važno da bi priča bila uzbudljiva, iako ga je time – pomalo paradoksalno – razočarala.)

Ponekad bi se pojavljivala slika koju bi morala da odmah saseče kako ne bi sve pokvarila. Pomislila bi na stvarno telo, obmotano čaršavom, pod terapijom, kako svakoga dana sve više kopni u iznajmljenom bolničkom krevetu, koje je ugledala svega nekoliko puta, kada bi gospođa Džemison ili patronažna sestra zaboravile da zatvore vrata. Ona lično mu nikada nije prilazila.

U stvari, ona se plašila da ode kod Džemisonovih, ali joj je trebalo para, a bilo joj je žao gospođe Džemison, koja je izgledala uznemireno i smeteno, poput mesečarke. Jedanput ili dvaput je Karla planula i učinila nešto stvarno glupavo da bi otkrivala atmosferu. Kao što bi rekla nespretnom i preplašenom jahaču početniku, da se ne bi osećao poniženo. Tome je pribegavala i kada bi Klark bio loše raspoložen. Ali to kod njega nije više pomagalo. No, priča o gospodinu Džemisonu ga je, očigledno, i dalje uzbuđivala.

Nije bilo načina da se izbegnu barice na putu, ili visoka vlažna trava pored njega, ili divlja šargarepa koja je nedavno počela da cveta. Ali vazduh je bio dovoljno topao da se ne prehladi. Odeća joj je bila vlažna od kišice koja je sipila, izgledala je kao da je natopljena znojem, kao da su joj se suze slivale s lica. Suze su joj postepeno presahle. Više nije imala čime ni da obriše nos – listić toaletnog papira se navlažio – te se nagnula napred i izduvala nos u baricu na putu.

Podigla je glavu i dunula dug, vibrantan zvižduk, što je bio njen i Klarkov signal Flori. Sačekala je nekoliko minuta, a onda je viknula Florino ime. Ponovo je zviždala i dozivala je, zviždala i dozivala.

Od Flore nije bilo ni traga.

Doduše, osećala je olakšanje zbog bola koji joj je naneo Florin – verovatno trajni – nestanak, u poređenju sa nevoljom u koju se uvalila oko gospođe Džemison i naizmeničnog nastupa očajanja u njenom odnosu sa Klarkom. Barem se za Florin nestanak moglo reći da ona – Karla – nije nimalo kriva.

Kada se vratila kući, Silvija nije ništa drugo morala da uradi sem da otvori prozore. I da iščekuje trenutak – željno, što je nije mnogo iznenadilo – kada će da navrati Karla.

Iz kuće su uklonjeni svi predmeti koji su podsećali na bolest. Spavaća soba koju je delila sa mužem, kasnije pretvorena u samrtnu ćeliju, očišćena je i pospremljena, kao da se u njoj ništa nije dešavalo. Oko toga joj je pomogla Karla, tokom nekoliko grozničavih dana između kremiranja i odlaska u Grčku. Svako odelo koje je Leon ikada obukao, pa čak i ona koje nikada nije nosio, uključujući i poklone od njegovih sestara koji nikada nisu bili raspakovani, poslagali su na zadnje sedište Silvijinog auta i odneli u prodavnicu polovne odeće. Njegove tablete, pribor za brijanje, neotvorene konzerve alkoholnih likera koje su ga držale neko vreme, pakovanja keksa sa susamom koje je gutao u ogromnim količinama, plastične flašice sa losionom koji su mu utrljavali u leđa, ovčiji kožuh na kome je spavao – sve su to potrpali u najlon kese i dali da se odnese na deponiju. Karla joj se nije suprotstavila nijednom rečju. Nikada nije rekla: „Možda bi ovo nekome trebalo”, niti je pokazala na nekoliko neotvorenih kartona konzervi. Kada je Silvija rekla: „Žao mi je što

sam odnela odeću u grad. Više bih volela da sam je spalila”, Karla nijednim gestom nije pokazala iznenađenje.

Očistili su pećnicu, izribali kredence, prebrisali zidove i prozore. Jednog dana, Silvija je sedela u dnevnoj sobi i prelistavala sve poruke saučešća koje je primila. (Nije bilo nagomilanih hartija niti beležnica, što bi se očekivalo u zaostavštini jednog pisca, niti nedovršenih dela ili nabačenih teza na papiru. Nekoliko meseci pre smrti joj je rekao da je sve bacio. I da nimalo ne žali zbog toga.)

Kosi južni zid kuće sačinjavali su veliki prozori. Kroz njega je gledala Silvija, iznenađena vodnjikavom sunčevom svetlošću koja se pomaljala, ili možda Karlinom senkom na vrhu merdevina, bosom i golorukom, sa odlučnim licem, okruženom vencem od kose boje maslačka, suviše kratke da bi se vezala u pletenicu. Energičnim pokretima je prskala tečnost po staklu i razmazivala je. Kada je ugledala Silviju, zastala je i naglo raširila ruke, kao da je raspeta, i napravila grotesknu grimasu, od čega su se obe nasmejale. Silvija je osetila kako joj smeh poput prijatnog talasa prolazi kroz telo. Potom se vratila pismima saučešća, a Karla je nastavila da čisti. Odlučila je da svim tim rečima ljubaznosti – iskrenim ili kurtoaznim, iskazima počasti i žaljenja – dodeli sudbinu ovčijeg kožuha i krejera.

Kada je čula Karlu kako spušta merdevine i u čizmama ulazi u predsoblje, iznenada je obuze stidljivost. Ostala je da sedi na istom mestu, pognute glave, u trenutku kada je Karla ušla u sobu i prošla pored nje, idući u kuhinju, da ispod slivnika ponovo postavi vedro obmotano krpama. Skoro da se nije ni zaustavila na svom putu, bila je brza poput ptice, ali je uspela da poljubi Silvijinu pognutu glavu. Onda je počela da nešto zvižduće u sebi.

Taj poljubac je u Silvijinom pamćenju ostao duboko urezan. On nije značio ništa posebno. Kao da je htela da kaže *razvedri se*, ili *skoro sam pri kraju*. I da su njih dve dobre prijateljice, koje su zajedno privede kraju jedan težak i mučan posao. Ili samo to, da je upravo granulo sunce. Da Karla razmišlja da se vrati kući, da zaviri u štalu. Ipak, Silvija ga je videla kao blistavi cvet, sa laticama koje se šire kroz njeno telo poput uzburkane vreline, poput naleta crvenila u menopauzi.

Neretko bi se među studentkinjama kojima je držala nastavu iz botanike pojavljivala jedna, naročito obdarena, koja ju je svojom

oštroumnošću, predanošću nauci i nespretnim egoizmom podsećala na nju samu, kada je bila mlađa. Takve devojke bi je gledale s obožavanjem, nadajući se da će s njom ostvariti bliskost kakvu nisu mogle – u većini slučajeva – ni da zamisle, ali bi joj ubrzo počele da idu na živce.

Karla nije ličila na njih. Ako je uopšte imala sličnosti s nekim iz Silvijinog života, bile su to njene drugarice iz srednje škole – devojke koje jesu bile pametne, ali ne i previše bistre, snažni borci koji nisu voleli da se takmiče, devojke vedra duha, ali ne i raskalašne. Prirodno srećne devojke.

„Tu gde sam ja bila sa dve stare prijateljice, u ovom seocetu, prilično malom mestu, to je mesto u kome se retko zaustavljaju autobusi sa turistima, a kad su turisti sišli s autobusa i osvrnuli se oko sebe, bili su apsolutno zbunjeni, jer nigde nije bilo ništa da se kupi!”

Silvija je pričala o Grčkoj. Karla je sedela na metar-dva od nje. Ova prelepa devojka dugačkih udova se konačno smestila u ovoj sobi, ispunjenoj mislima na nju. Bojažljivo se osmehivala i sa zakašnjenjem klimala glavom.

„Na početku”, reče Silvija, „i ja sam takođe bila zbunjena. Bilo je tako vruće. Ali je apsolutno tačno što kažu za svetlost. Predivna je. I tada sam ukapirala šta bi trebalo uraditi. Nije bilo mnogo toga, ali se time mogao ispuniti čitav dan. Morala si da hodaš skoro kilometar u jednom pravcu da bi kupila ulje, i isto toliko u drugom po hleb i vino, i u tome ti prođe pre podne. Ručaš u hladovini, a tada je već toliko vruće da ti ne preostaje ništa drugo nego da zatvoriš šalukatre i ležiš na krevetu, ili probaš da nešto pročitaš. Tako sam se i ja dohvatila knjige. Ali te to toliko umori da ti se više i ne čita. Čemu čitanje? Kasnije primetiš da su se senke izdužile, ustaneš i odeš na plivanje. A, joj!” naglo je prekinula. „Nešto sam zaboravila.”

Skočila je i otišla da donese poklon koji joj je kupila, na koga zapravo uopšte nije zaboravila. Nije htela da ga odmah preda Karli, želela je da za to dođe prirodan trenutak. Dok je pričala, unapred je isplanirala momenat kada će spomenuti more i plivanje. I kada će joj reći, kao sada: „Da, kad već spominjem plivanje, to me je podsetilo na ovu malu kopiju figure konja koju su našli na dnu mora. Izlivenu u

bronzi. Iskopanu posle toliko vremena. Pretpostavlja se da je iz drugog veka pre nove ere.”

Kada je Karla ušla da vidi kakvog još ima posla, Silvija joj je rekla: „Daj, sedi još koj i minut, molim te. Ni sa kim nisam pričala otkako sam došla kući.” Karla je sela na stolicu, raširenih nogu, s rukama na kolenima, snuždenog izraza lica. Iz uzdržane učtivosti ju je zapitala: „Kako je bilo u Grčkoj?”

Sada je stajala i držala figuricu konja, obmotanog zgužvanim krep papirom, koga nije do kraja razmotala.

„Navodno predstavlja trkačkog konja”, rekla je Silvija. „Konja koji se iz sve snage propinje u finišu trke. Jahač – ovaj dečak ovde, vidiš? – mamuza konja do krajnjih granica izdržljivosti.”

Nije joj spomenula da ju je jahač podsetio na Karlu, a sada nije mogla ni da se seti zašto. Dečak na konju je imao samo deset, ili jedanaest godina. Možda su je podsetili snaga i gracioznost ruke koja je morala da drži uzde, ili brazde na čelu deteta, udubljenost i čist napor s kojim je Karla prošlog proleća čistila velike prozore. Njene snažne noge u šortsu i široka ramena, veliki zamasi po staklu, način na koji je u šali raširila ruke, pozivali su Silviju – štaviše, komandovali joj – da se nasmeje.

„Da, vidim”, reče Karla, pažljivo istražujući bronzano-zelenkastu figuricu. „Veoma vam hvala.”

„Nema na čemu. Jesi li za kafu? Upravo sam je spremila. Kafa u Grčkoj je dosta jaka, malo jača nego što volim, ali im je hleb izvrstan. A zrele smokve su veličanstvene! Sedi još malo, molim te. Moraš mi reći da prekinem kada se ovako zapričam. A kako je bilo ovde? Ima li šta novo?”

„Uglavnom je padala kiša.”

„Da, primeti se”, viknula je Silvija s drugog kraja sobe, uređenog kao kuhinja. Dok je sipala kafu, rešila je da joj ne kaže za drugi poklon koji je donela. Nije je koštao ništa (konj ju je koštao više nego što devojka to može da zamisli), bio je to predivan ružičasto beli kamenčić koga je našla pored puta.

„Ovo ću poneti za Karlu”, rekla je tada Megi, prijateljici s kojom je šetala. „Znam da je blesavo, ali želim da i ona ima parčence ove zemlje.”

Karlu je već spominjala i Megi i Soraji, njenoj drugoj prijateljici. Rekla im je kako joj njeno prisustvo sve više znači, kako se među njima razvija neopisiva veza i kako ju je to tešila u onim groznim trenucima prošlog proleća.

„Snagu bi mi dalo samo to da vidim nekoga – nekog tako svežeg i krepkog da mi ulazi u kuću.”

Megi i Soraja su joj se smejale i blago je zadirkivale.

„Da, uvek ima neka devojka”, reče Soraja nehajno sležući preplanulim ramenima. „Svi dođemo na to, pre ili kasnije”, dodade Megi, „da se zaljubimo u neku devojku.”

Silviju je potajno razdraživala ta prevaziđena reč – zaljubiti se.

„Možda je razlog to što Leon i ja nismo imali dece”, rekla je. „Znam, blesavo je. Kao zamena za materinsku ljubav.”

Prijateljice su joj istovremeno odgovorile na pomalo različite načine da je to, ma koliko delovalo blesavo, ipak – ljubav.

Ali danas, ova devojka uopšte nije ličila na Karlu koje se sećala Silvija, uopšte nije bila staloženi vedri duh, bezbrižno i velikodušno mlado stvorenje koje joj je u mislima pravilo društvo u Grčkoj.

Jedva da je pogledala u poklon. Bila je mrzovoljna, kao da je uzela u ruke šolju kafe.

„Ima tamo nešto što bi ti se jako svidelo”, uskliknu Silvija. „Koze! Dosta su male, čak i kada odrastu. Ima ih pegavih, kao i skroz belih, skakuću po stenama kao – kućni duhovi.” Izveštačeno se nasmejala, nije mogla da se uzdrži. „Ne bih se iznenadila da su im stavili vence na rogove. Kako je tvoja kozica? Zaboravila sam joj ime, kako ono beše?”

„Flora”, reče Karla.

„Da, Flora.”

„Nema je.”

„Nema je? Jesi li je prodala?”

„Nestala je. Ne znamo kuda je otišla.”

„Jao, tako mi je žao. Ali zar ne postoji šansa da se vrati?”

Nije joj odgovorila. Silvija je pogledala pravo u devojku, što do sada nije mogla da natera sebe, i primetila da joj u oči naviru suze, da joj je lice ispijeno – kao da je bilo prljavo – i podbulo od teskobe.

Ništa nije učinila da izbegne Silvijin pogled. Čvrsto je stisla usne preko zuba, zažmurila, zanijhala se napred-nazad, bešumno, kao da

će da zaurla, i onda je zaista vrisnula. Vrištala je, plakala, borila se za vazduh, dok su joj suze tekle niz obraze, a bale iz nozdrva. Osvrtala se oko sebe i izbezumljeno tražila čime da se obriše. Silvija joj pritrča i pruži pakovanje papirnih maramica.

„Ne brini se, polako, biće sve u redu”, govorila je i razmišljala da li da je uzme u naručje. Ali nije imala ni najmanju želju da to učini, time bi možda samo pogoršala situaciju. Devojka je možda osetila koliko je Silvija nevoljna da to učini, koliko ju je zaprepastio ovaj bučni izliv.

Karla je nešto mrmljala.

„Strašno, strašno”, govorila je.

„Nije, svi mi ponekad imamo potrebu da zaplačemo. Nije to ništa strašno, ne brini.”

„Strašno.”

Silvija je sada, sa svakim trenutkom ove jadne scene, sve više osećala da joj ova devojka deluje potpuno obično, poput onih dosadnih i lenjih studentkinja koje joj dolaze na konsultacije u kancelariju. Neke od njih bi joj cmizdrile zbog ocena koje su dobile, ali to je često bio taktički potez, neuverljivi pokušaj da se izjadaju. Prave suze, koje su se prilično retko dešavale, obično su imale veze sa ljubavnim problemima, roditeljima ili trudnoćom.

„Ne plačeš valjda zbog kože, zar ne?”

„Ne, ne.”

„Bolje popij malo vode.”

Silvija je pustila vodu da teče iz slavine, dok nije postala hladnija, razmišljajući pri tom šta bi još mogla da učini ili kaže. Kada se vratila, Karla se već bila primirila.

„Dobro”, reče dok je Karla gutala vodu, „je l’ ti sada bolje?”

„Jeste.”

„Ne radi se, dakle, o kozi. Šta ti se desilo?”

„Ne mogu to više da podnesem”, reče Karla.

Šta nije više mogla da podnese?

Ispostavilo se da je u pitanju njen muž.

Stalno se na nju zbog nečega ljutio. Ponašao se kao da joj je neprijatelj. Šta god da je uradila nije valjalo i ništa nije mogla da mu kaže. Život s njim ju je izluđivao. Ponekad bi pomislila da je stvarno poludela. Ponekad bi pomislila da je on lud.

„Karla, da li te je povredio?”

Ne. Nije je fizički povredio. Ali ju je mrzeo. Prezirao ju je. Nije mogao da podnese njen plač, a ona nije mogla da ne zaplače kada bi se on ljutio na nju.

Nije znala šta da radi.

„Sigurno znaš šta bi mogla da uradiš”, reče Silvija.

„Da pobegnem? Kad bih samo to mogla!” Karla ponovo zaplaka. „Sve bih dala da mogu da pobegnem. Ali ja to ne mogu. Nema para. Nema tog mesta na svetu kuda bih mogla da odem.”

„Pa, razmisli malo. Da li je to baš tako?” pokušala je Silvija da je obazrivo posavetuje. „Zar nemaš roditelje? Zar mi nisi rekla da si odrasla u Kingstonu? Zar tamo nemaš porodicu?”

Roditelji su joj se odselili u Britansku Kolumbiju. Mrzeli su Klarka. Bilo ih je baš briga da li je ona živa ili mrtva.

A braća ili sestre?

Ima brata starijeg od nje devet godina. Oženio se i živi u Torontu. Ni njega nije briga za nju. Takođe se ni njemu ne sviđa Klark. Žena mu je snob.

„Da li si ikada razmišljala da se prijaviš u Sklonište za žene?”

„Oni vas prime samo ako ste namrtvo pretučeni. I to bi ubrzo svi saznali, što bi se loše odrazilo na naš posao.”

Silvija se blago nasmeja.

„Da li je sada vreme da razmišljaš o poslu?”

Sada se Karla nasmejala. „Znam. Nisam čitava.”

„Poslušaj me”, reče Silvija. „Poslušaj me. Kada bi imala novaca, da li bi otišla? I kuda bi otišla? Šta bi radila?”

„Otišla bih u Toronto”, spremno je odgovorila Karla. „Ali ne kod brata. Odsela bih u motelu i našla posao u nekoj ergeli.”

„Je l' misliš da bi to mogla da radiš?”

„Radila sam već u jednoj ergeli onoga leta kada sam upoznala Klarka. A danas imam više iskustva nego onda. Daleko više iskustva.”

„Čini mi se kao da si sve već isplanirala”, obazrivo reče Silvija.

„U trenu sam sve smislila!”

„Ako bi mogla da odeš, kada bi krenula na put?”

„Danas. Odmah. Iz ovih stopa.”

„I sprečava te samo to što nemaš para?”

Karla duboko uzdahnu i reče: „Da, to je sve što me sprečava.”

„Dobro”, reče Silvija. „Sada saslušaj šta ti ja predlažem. Mislim da ne bi trebalo da odsedneš u motelu. Trebalo bi da sedneš u autobus za Toronto i odeš kod jedne moje prijateljice. Ona se zove Rut Stajls. Ima veliku kuću, živi sama i neće joj smetati da neko kod nje odsedne. Možeš ostati sa njom sve dok ne nađeš posao. Daću ti nešto para. Verujem da u okolini Toronta ima mnogo ergela.”

„Da, ima ih dosta.”

„Šta misliš o tome? Hoćeš li da je nazovem i da se raspitamo u koliko sati polaze autobusi?”

Karla je pristala. Drhtala je. Prelazila je dlanovima preko butina i odmahivala glavom s jedne na drugu stranu.

„Ne mogu da verujem”, reče ona. „Vratiću vam pare kada zaradim. Hoću da kažem, hvala vam. Vratiću vam pare. Ne znam šta drugo da kažem.”

Silvija je već okretala telefonski broj autobuske stanice.

„Psst, upravo mi saopštavaju red vožnje!” Spustila je telefonsku slušalicu. „Znam da hoćeš. Je l' se slažeš da ostaneš kod Rut? Nazvaću je. Doduše, ima jedan problem.” Oštro je pogledala u Karlin šorts i majicu. „Znaš, ne možeš kod nje otići u toj odeći.”

„Ne mogu sada da se vratim kući”, uspaničeno reče Karla. „Šta fali mojoj odeći?”

„Imaju klimu u autobusu. Smrznućeš se. Daću ti nešto moje da obučeš. Čini mi se da smo iste visine, zar ne?”

„Mnogo ste mršaviji od mene.”

„Nisam uvek takva bila.”

Na kraju su se odlučile za smeđu jaknu od platna, skoro nenošenu – Silvija je shvatila da je pogrešila što ju je kupila, kroj joj je bio previše napadan – zajedno sa žućkasto smeđim pantalonama i svilenom suknjom krem boje. To je bila odeća uz koju su išle Karlina patike, pošto je nosila obuću za dva broja veću nego Silvija.

Karla je otišla da se istušira – jutros je to zaboravila da uradi u svojoj pometenosti – a Silvija je nazvala Rut. Rut večeras ima neki sastanak, ali će ostaviti ključ kod podstanara na spratu, tako da Karla treba samo da zazvoni.

„Doduše, moraće da uzme taksi sa autobuske stanice. Hoće li se snaći?” pitala je Rut.

Silvija se nasmeja. „Ne brini, nije ona smotana. Ona je prosto osoba koja se našla u gadnoj situaciji, svima se to dešava.”

„Dobro. Hoću reći, dobro je što je rešila da ode.”

„Nije ona uopšte smotana”, reče Silvija, misleći na Karlu kako isprobava njene pantalone i jaknu. Kako brzo se mlada osoba oporavi od očajanja i kako je predivno izgledala ova devojkica u novoj odeći.

Autobus stiže u grad u dva i dvadeset. Silvija je odlučila da za ručak napravi omlet, da na sto stavi tamno plavi stolnjak i kristalne čaše, te da otvori flašu vina.

„Nadam se da si dovoljno ogladnela”, rekla je kada je pred njom zablistala Karla u čistoj pozajmljenoj odeći. Meka pegava koža joj se crvenela od tuširanja, kosa joj je bila vlažna i tamna, podelila po glavi. Rekla je da je gladna, ali kada je probala da prinese viljušku ustima, ruka joj zadrhta i zalogaj joj ispade.

„Ne znam zašto se ovako tresem”, reče Karla. „Mora da sam uzbuđena. Nisam ni znala da će biti ovako lako.”

„Da, sve je ispalo veoma brzo. Verovatno ti i dalje deluje nestvarno.”

„Ne baš, sada mi sve izgleda mnogo stvarnije. Osećam kao da sam do danas živela u izmaglici.”

„Verovatno je to onaj osećaj kao kada čvrsto rešiš da nešto uradiš. Tako bi, barem, trebalo da bude.”

„Tako je kada imate prijatelja”, reče Karla uz stidljivi osmej i čelo joj se zarumeni. „Kada imate pravog prijatelja. Kao što ste vi.” Spustila je viljušku i nož i nespretno, s obe ruke, podigla čašu vina. „Za pravog prijatelja!” reče drhtavim glasom. „Mada verovatno ne bih smela da uzmem ni kap, ali popiću malo.”

„Popiću i ja!” reče Silvija glumeći razdraganost. Prinela je čašu ustima i pokvarila zdravicu upitavši je: „Hoćeš li ga nazvati? Šta misliš o tome? Trebalo bi ga obavestiti. Barem da zna gde si i da te ne očekuje kod kuće.”

„Neću!” trže se Karla. „Ja to ne mogu. Ako biste, možda, vi...”

„Ne bih, ne mogu”, odgovori Silvija.

„Nemojte, bilo bi glupo. Nije trebalo da to kažem. Ne mogu u ovom trenutku da budem razumna. Mislim da bi trebalo da mu ostavim poruku i stavim je u sanduče. Ali ne želim da je odmah dobije. Ne

želim čak ni da prođemo pored njega kada budemo išle u grad. Hoću da idemo drugim putem. Ako bih je napisala... ako bih je napisala, da li biste mogli da mu je ubacite u sanduče kada se budete vraćali?"

Silvija je pristala na ovo, pošto nije videla neku bolju ideju.

Donela je papir i olovku. Dosula je još malo vina. Karla je zamišljeno sedela, a onda je napisala nekoliko reči.

Otišla sam od kuće. Dobro sam. Te je reči pročitala Silvija kada je, vraćajući se sa autobuske stanice, otvorila Karlinu poruku. Bila je ubeđena da Karla zna kako se ispravno piše reč dobro i da je pogrešila jer je pisala u stanju ushićene zbunjenosti. Veće nego što je to Silvija pretpostavljala. Vino joj je razvezalo jezik, ali to kao da nije bilo praćeno bilo kakvim gestom žaljenja zbog onoga što čini ili uznemirenosti. Pričala je o ergeli u kojoj je radila kada je upoznala Klarka, imala je tada osamnaest godina i upravo je završila srednju školu. Roditelji su hteli da se upiše na koledž, a ona je na to pristala, pod uslovom da uči za veterinara. Jer jedino što je čitavog života istinski želela, bilo je da radi sa životinjama i da živi na selu. Zna da su je u školi smatrali za pomalo tupavu, da su o njoj pričali pokvarene šale, ali ona za to nije nimalo hajala.

Klark je bio najbolji učitelj jahanja koga su imali u ergeli. Žene su ga uvek jurile, upisivale bi se u školu jahanja samo da im on bude nastavnik. Karla ga je najpre zadirkivala zbog tih žena, što mu je u početku godilo, ali bi se kasnije odjednom razbesneo. Ona bi mu se izvinila i pokušala da se iskupi predloživši mu da joj priča o svojim snovima – o tome kakve planove gaji u sebi. Govorio joj je o vlastitoj školi jahanja, o ergeli, negde izvan gradova. Jednog dana, kada je Karla ušla u štalu i videla ga kako osedlava svog konja, shvatila je da se zaljubila u njega.

Sada je mislila da je to bio samo seks. Verovatno je to bio samo seks.

Došla je jesen i ona je trebalo da napusti ergelu i ode na koledž u Gvelf. No, odbila je da ode i rekla je roditeljima da će pauzirati godinu dana.

Klark je bio veoma bistar, ali nije imao strpljenja da završi srednju školu. Ionako je izgubio svaki kontakt sa svojom porodicom. Smatrao je da su porodične veze kao otrov koji teče kroz krvotok. Radio je kao čuvar u nekoj duševnoj bolnici, kao disk džokej u radio stanici u

Letbridžu, u Alberti, kao član spasilačke ekipe na autoputu u blizini Tander Beja, kao šegrt kod berberina, prodavac u prodavnici vojnih viškova. A to su bili jedini poslovi o kojima joj je pričao.

Dala mu je nadimak Cigo Lutalica, zbog prastare pesme koju je nekada pevala njena majka. Sada ju je i ona pevušila po kući sve vreme i majka je odmah shvatila da joj se nešto događa.

Prošle noći spavala je u postelji od perja,

Pod jorganom od svile.

Večeras spava na zemlji, u čergi,

Pored svoga dragana.

„Slomiće ti srce, u to budi ubeđena”, rekla joj je majka. Njen očuh, inženjer, Klarku nije pripisivao čak ni toliko moći. „On je običan gubitnik, skitnica”, govorio je za njega. Kao da je on običan insekt koga treba otresti s odeće.

„Da li je moguće da jedna skitnica uštedi dovoljno para da kupi farmu? E, upravo to je on uradio!” odgovarala im je Karla. „Ne želim da se raspravljam s tobom”, uzvraćao joj je očuh. Ona ionako nije njegova ćerka, dodao je u sebi, kao da je to konačan dokaz.

Stoga je Karla morala da pobegne s Klarkom. Roditelji su je praktično naterali na to svojim ponašanjem.

„Hoćeš li se javiti roditeljima kada nađeš smeštaj?” pitala je Silvija. „U Torontu?”

Karla je podigla obrve, uvukla obraze i drsko izuvila usta u obliku slova O. „N-ne”, rekla je.

Očigledno je bila malo pripita.

Kada se vratila kući, nakon što je ubacila poruku u poštansko sanduče, Silvija je oprala posuđe sa stola, izribala tepsiju u kojoj je spremila omlet, bacila plave salvete i stolnjak u korpu za prljav veš i otvorila prozore. U njoj su bili pomešani osećaji žaljenja i razdraženosti. Bacila je tek otpakovani sapun s mirisom jabuke, čiji je miris lebdeo u kući, kao i u unutrašnjosti njenog auta.

Kiša je oklevala da padne. Nije imala mira, morala je da izađe napolje i prošeta stazom koju je raščistio Leon. Šljunak koji je posuo po blatnjavim mestima je kiša uglavnom sprala. Svakog proleća su tuda šetali i tražili divlje orhideje. Naučila ga je imenu svakog divljeg cveta, koje je on ubrzo pozaboravljao, osim krina. Govorio je da je ona njegova Doroti Vordsvort.

Prošlog proleća mu je uzbrala stručak ljubičica, ali on ih je pogledao iscrpljeno, prazno, kao što bi ponekad gledao u nju.

I dalje joj je pred očima bila Karla, Karla dok ulazi u autobus. Njena zahvalnost je bila iskrena, ali sasvim obična. Bezbržno joj je mahala rukom. Navikla se ona na njene pozdrave.

Kada se vratila kući, oko šest sati, Silvija je nazvala Rut iz Toronta, znajući da Karla još nije mogla da stigne. No, javila joj se telefonska sekretarica.

„Rut”, reče, „ovde Silvija. Samo da ti kažem nešto o devojci koju sam ti poslala. Nadam se da ti neće smetati i da će sve ispasti u redu. Možda ti se učini da je pomalo puna sebe. Možda je to, ipak, mladost. U svakom slučaju, javi mi se. Okej?”

Ponovo ju je nazvala pre nego što je legla, ali joj se opet javila telefonska sekretarica. „Ponovo Silvija. Samo proveravam da li je stigla”, rekla je i spustila slušalicu. Bilo je između devet i deset sati, još se nije sasvim smrklo. Mora da je Rut i dalje u gradu, a devojka nije htela da se javlja na telefon u tuđoj kući. Pokušavala je da se seti imena podstanara sa sprata. Oni sigurno nisu još legli. Ali nije mogla da ih se seti. Nema veze. Kada bi ih nazvala, to bi značilo da diže frku bez razloga, da je nervozna, da preteruje.

Legla je u krevet, ali nije mogla da tako dugo ostane. Uzela je laki jorgan, otišla u dnevnu sobu i legla na sofu, na kojoj je spavala u poslednja tri meseca Leonovog života. Znala je da ni tu neće moći lako da zaspi – nije bilo zavesa na prozorima, a po nebu je mogla da zaključiti da je izašao mesec, iako ga nije videla.

Sledeće što je videla, bio je autobus, ona u njemu, s ljudima koje i ne poznaje – možda u Grčkoj? – kada je odjednom motor autobusa počeo da strašno lupa. Probudilo ju je kucanje na ulaznim vratima.

Karla?

Karla je sedela povijene glave, sve dok autobus nije daleko odmakao od grada. Prozori su bili zatamnjeni i niko spolja nije mogao da je vidi, ali je ipak morala da pazi. Da se Klark slučajno ne pojavi. Iz neke prodavnice, ili na pešačkom prelazu, još uvek ne znajući da ga ona ostavlja, misleći da je ovo sasvim obično popodne. Ne, misleći da će ona ovog popodneva da uradi ono što su zamislili – ono što je on zamislio – i željno iščekujući da čuje šta je uradila.

Kada su odmakli od grada, pogledala je kroz prozor, duboko udahnula i posmatrala polja, kojima je boja stakla davala svetlo ljubičastu nijansu. Gospođa Džemison ju je okružila sigurnošću i razumom, ona joj je ulila uverenje da je bekstvo nešto najracionalnije što može da učini – štaviše, nešto što bi na Karlinom mestu uradila svaka osoba koja drži do sebe. Karla joj je s neobično velikim poverenjem otkrila svoj život, čak i uz dozu zrelog humora, na način koji izaziva saosećanje, uspevši da bude i uverljiva i ironična. Ispunjavajući, činilo joj se, očekivanja gospođe Džemison, odnosno Silvije. Osećala je da bi mogla da razočara gospođu Džemison, koja joj se učinila kao jedna od najrazumnijih i najstrožih osoba, ali je sada mislila da je prebrodila tu opasnost.

Jer se nije predugo zadržala kod nje.

Sunce je već duže vreme sijalo. Za ručkom su se kristalne čaše caklile od sunčeve svetlosti. Kiše nije bilo od ranog jutra. Duvao je vetar, dovoljno snažno da uspravi travu pored puta, da korovi pomole svoje cvetove iz natopljenih gomila. Preko neba su plovili letnji oblaci koji nisu nosili kišu. Čitav pejzaž se menjao i preobražavao u blistavi julski dan. Dok su jurili pored polja, na njima je nazirala malo tragova prošlosti – nije bilo velikih barica i sprane letine, kržljivih stabljika kukuruza niti polehlih žitarica.

Setila se da bi sve ovo morala da ispriča Klarku – da su odabrali za život kraj zemlje koj i je, iz nedokučivih razloga, veoma vlažan i pust, te da su na nekom drugom mestu mogli imati više sreće.

Ili možda još uvek mogu?

Naravno, setila se i da sada ništa ne može da ispriča Klarku. Niti ikada više. Ne tiče je se šta će biti s njim, niti sa Grejs, Majkom, Džuniper, Blekberijem ili Lizi Borden. Neće čuti ni ako se, kojim slučajem, Flora vrati na imanje.

Ovo joj je drugi put u životu da nešto ostavlja za sobom. Prvi put je bilo kao u staroj pesmi Bitlsa – na stolu je ostavila cedulju, išunjala se iz kuće u pet ujutru i sreća se sa Klarkom na parking u iza crkve. Ta pesma joj je, zapravo, odzvanjala u glavi dok su odmicali ulicom. *She's leaving home, bye-bye*. Seća se sunca koje im je izlazilo iza leđa, Klarkovih ruku na volanu, tamnih dlačica na njegovoj veštoj podlaktici, mirisa unutrašnjosti kamiona, mirisa motornog ulja i metala, alata i konjske staje. Hladnog vazduha jesenjeg jutra koji je

duvao kroz zarđale spojeve na kamionu. U takvom se vozilu još niko iz njene porodice nije vozio, retko se, čak, moglo i videti na ulicama kraja u kome je živela.

Sećala se i Klarkove zaokupljenosti saobraćajem tog jutra (izašli su na autoput broj 401), brige oko ponašanja kamiona, šturih odgovora na njena pitanja, žmirkavog pogleda, čak i blage nervoze zbog njene ushićenosti – sve to joj je tada bilo uzbudljivo. Kao i njegov neuredan dotadašnji život, zaklinjanje da će zauvek ostati sam, nežnost s kojom se ophodio prema konjima, i prema njoj. Videla ga je kao arhitektu njihovog budućeg života, a sebe kao njegovu zatočenicu, koja mu se iskreno i apsolutno potčinjava.

„Nemaš pojma šta ostavljaš za sobom”, pisala joj je majka u jedinom pismu koje joj je poslala nakon toga, na koje Karla nikada nije odgovorila. Ali u tim grozničavim trenucima bekstva u praskozorje, ona je sigurno znala šta ostavlja za sobom, koliko god da joj je bila maglovita predstava o budućnosti. Prezirala je roditelje, kuću, njihovo dvorište i fotoalbume, letovanja i kuhinjske aparate, toalet i prostrane ostave, njihov podzemni sistem za zalivanje travnjaka. U kratkoj poruci koju im je ostavila, upotrebila je reč autentično:

Oduvek sam osećala potrebu za autentičnijim životom. I ne očekujem da vi to razumete.

Autobus se sada zaustavio u prvom gradu kroz koj i je prolazio. Stanica je bila pored benzinske pumpe. To je bila ista ona stanica na koju su ranije išli ona i Klark da kupe jeftinije gorivo. U to doba, njihov život je obuhvatao nekoliko obližnjih gradova i ponekad su se zaista ponašali poput turista, dok probaju specijalitete kuće u nekom musavom hotelskom restoranu. Svinjske kolenice, kisele krastavce, pitu s krompirima, pivo. Posle bi pevali do kuće, poput pijanih seljaka.

No, posle nekog vremena su izlasci počeli da se shvataju kao gubljenje vremena i novca. Oni su za ljude koji još nisu shvatili stvarnost života.

Sada je plakala i na oči su joj – nije to ni primećivala – navirale suze. Počela je da razmišlja o Torontu, o prvim koracima koji joj predstoje. Taksu, kuća u kojoj nikada nije bila, nepoznati krevet u kome će sama provesti noć. Sutra će u telefonskom imeniku potražiti

adrese ergela, otići će do njih, gde god da se nalaze, i zamoliti za posao.

Nije mogla da sebe zamisli. Kako se vozi podzemnom železnicom, ili taksijem, kako se stara o novim konjima, razgovara sa novim ljudima, živi među gomilom drugih ljudi, od kojih nijedan nije Klark.

Život i mesto, odabrani samo iz tog, posebnog razloga – da u njima nema Klarka.

Dok je razmišljala, Karli odjednom pred očima iskrсну neobična i strašna stvar – na toj slici iz budućnosti, kakvu je ona zamišlja, nje nigde nema. Ona će ići okolo, otvarati usta i govoriti, raditi ovo ili ono. Ali, u stvarnosti, neće postojati. A još neobičnije je bilo to što je ona krenula u ovaj poduhvat, što je sela u autobus u nadi da će obnoviti sebe. Kao što bi rekla gospođa Džemison – kao što je i ona sama mogla da kaže sa zadovoljstvom – da počne da upravlja vlastitim životom. Bez ikoga ko bi je mrko gledao, ko bi je trovao svojim neraspoloženjem.

Ali o čemu bi trebalo da brine? Kako može znati da je zaista živa?

Iako je sada bežala od njega, Klark je i dalje zauzimao svoje mesto u njenom životu. I kada jednom zaista pobegne, kada zauvek ode, koga će staviti na njegovo mesto? Šta bi drugo – ili, ko bi drugi – mogao da bude tako živahan izazov?

Uspela je da obuzda plač, ali je počela da drhti. Loše se osećala i trebalo joj je da se nekako smiri. „Hej, 'ajde malo se smiri“, govorio bi joj Klark ponekad dok je prolazio kroz sobu u kojoj bi se ona šćućurila, trudeći se da ne zaplače, iako je zaista to morala da učini.

Zaustavili su se u sledećem gradu. Ovo je bila treća po redu stanica od one na kojoj je ušla u autobus, što znači da nije ni primetila kada su prolazili kroz drugi grad. Autobus je morao da se zaustavi, a vozač da vikne ime mesta, a ona ništa nije ni čula ni videla kroz maglu svoje strepnje. Uskoro će izaći na glavni autoput, odvući će je prema Torontu.

I ona će biti izgubljena.

Biće izgubljena. Kakvog smisla ima ući u taksi, reći novu adresu, buditi se svakog jutra, prati zube i odlaziti u svet? Zašto bi tražila posao, hranila se, putovala javnim saobraćajem od mesta do mesta?

Stopala kao da su joj bila na ogromnom rastojanju od tela. Kolena, u nepoznatim, krutim pantalonama, bila su teška poput olova. Tonula

je poput pogođenog konja, koji se više nikada neće dići.

U autobus je ušlo nekoliko putnika, uneto je nekoliko paketa koji su ga čekali na ovoj stanici. Žena i beba u kolicima su nekome mahali. Zgrada iza njih, kafana koja je služila i kao autobuska stanica, bila je sva uskomešana. Topli talas je zatreperio kroz cigle i prozore zgrade, kao da će da je rastopi. Bežeći iz životne opasnosti, Karla podiže svoje ogromno telo i teške udove. Posrtala je kroz autobus i vikala: „Pustite me napolje!”

Vozač je naglo zakočio i nervozno uzviknuo: „Zar niste rekli da idete u Toronto?” Ljudi su je z gledali, niko nije razumeo šta je muči.

„Moram ovde da izađem.”

„Imate toalet pozadi.”

„Ne, ne treba mi. Moram ovde da izađem.”

„Neću vas čekati. Da li me razumete? Imate li prtljag?”

„Ne. Da. Ne.”

„Nemate prtljag?”

„Klaustrofobija! Eto od čega ona pati!” dobacio je neko iz autobusa.

„Da li vam je pozlilo?” upita vozač.

„Nije, hoću samo napolje.”

„Okej, okej, kako vi kažete.”

„*Dođi i vodi me. Molim te. Dođi i vodi me.*”

„*Hoću.*”

Silvija je zaboravila da zaključa vrata. Shvatila je da je sada trebalo da ih zaključa, a ne da ih otvori, ali je bilo prekasno. Već ih je otvorila.

Napolju nije bilo nikoga.

Ipak, bila je sigurna, sasvim sigurna, da je čula kucanje na vratima.

Zatvorila je i zaključala vrata.

Sa prozora se začu nešto šaljivo, neko zveketanje, tapkanje. Upalila je svetlo, ali unutra nije bilo nikoga, te ga je potom ugasila. Možda je to bila veverica, ili neka druga životinja? Nisu bila zaključana ni balkonska vrata, kroz koja se izlazilo na unutrašnje dvorište. Nisu bila čak ni skroz zatvorena, da bi se prostorija bolje provetrla. Taman što je dodirnula vrata, neko se nasmeja, blizu nje, dovoljno blizu da bude u sobi.

„Ja sam”, začu se muški glas. „Jesam li vas uplašio?”

Naslonio se na staklo vrata, stajao je tačno naspram nje.

„To sam ja, Klark”, reče on. „Vaš komšija, pored puta.”

Nije htela da ga pusti unutra, ali se plašila da mu zalupi vrata u lice. Imao je snage da je spreči u tome. Nije htela ni da upali svetlo. Spavala je u dugačkoj majici kratkih rukava. Trebalo je da se zaogrne jorganom, ali sada je bilo prekasno.

„Je l' hoćete da se obućete?” upita je. „Ovde u kesi imam baš što vam treba.”

U ruci je držao veliku najlon kesu. Pružio ju je kroz otvorena vrata, ali nije pokušavao da uđe.

„Molim?” rekla je drhtavim glasom.

„Pogledajte šta je unutra. Ne bojte se, nije bomba. Uzmite je.”

Opipala je unutrašnjost kese, ali nije pogledala šta je unutra. Nešto mekano. Onda je prepoznala dugmad od jakne, svilu košulje i kaiš na pantalonama.

„Mislio sam da bi bolje bilo da ih vratim. Ionako su vaše, zar ne?”

Stisnula je vilicu da joj zubi ne bi cvokotali. Usta i grlo su joj se najednom sasušili.

„Koliko ja razumem, to je vaša odeća”, tiho je rekao. Jezik kao da joj je obložen vatom. Naterala je sebe da prozbori: „Gde je Karla?”

„Mislite, gde mi je supruga?”

Sada mu je već jasnije videla lice. Videla je koliko uživa u svemu ovome.

„Moja supruga Karla je kući, u krevetu. Spava. Tamo je gde treba da bude.”

Bio je privlačan muškarac, ali je istovremeno izgledao i veoma blesavo. Bio je visok, vitak, razvijen, ali se tako pognuto držao da je to izgledalo izveštačeno. Naporno se trudio da deluje preteće. Preko čela je imao loknicu tamne kose, nad ustima uobražene brčiče, očice su mu izgledale i ohrabrujuće i podrugljivo, a na licu mu je bio dečački osmeh, neprestano na ivici da se ozlovolji.

Nikada joj se nije sviđao njegov izgled – jednom je to čak i spomenula Leonu, koji je odgovorio da je taj momak nesiguran u sebe, da je previše prijazan.

To što je on nesiguran u sebe nimalo ne olakšava njen položaj.

„Prilično je umorna”, nastavi on. „Posle svoje avanturice. Da ste samo videli vaše lice kad ste ugledali ovu odeću. Šta ste pomislili? Da sam je ubio?”

„Iznenadila sam se.”

„Ne sumnjam u to. Nakon što ste joj pomogli da pobjegne.”

„Pomogla sam joj da...” procedila je Silvija, „pomogla sam joj jer je bila u nevolji.”

„U nevolji! Da, naravno da je bila u nevolji. Čim je iskočila iz autobusa i telefonirala mi da dođem po nju, znao sam da je u nevolji. Toliko je plakala da sam jedva razumeo šta mi je govorila.”

„Šta, je l' htela da se vrati?”

„Naravno, nego šta. Skroz je pohisterisala od želje da se vrati. Znao sam, njene emocije su veoma kolebljive. No, vi je ionako ne poznajete kao ja.”

„Činilo mi se da je jedva čekala da ode.”

„Stvarno? E pa, to vi tvrdite. Ali ja nisam došao ovde da se prepirem.”

Silvija nije ništa rekla.

„Došao sam da vam kažem da mi se nimalo ne sviđa vaše mešanje u naš bračni život.”

„Ona je i ljudsko biće”, rekla je Silvija, mada je znala da bi bilo bolje da ćuti, „a ne samo vaša žena.”

„Je l' te? Moja žena je i ljudsko biće? Zanimljivo! Hvala vam na informaciji. Molim vas, nemojte mi ovde mudrovati. Silvija.”

„Ništa ja ne mudrujem.”

„Odlično. Drago mi je zbog toga. Ne želim da se razljutim. Hoću samo da vam kažem nešto važno, reč ili dve. Prvo, ne želim da vas vidim kako zabadate nos u život mene i moje žene, bilo gde i bilo kada. Drugo, neću joj više dopustiti da vas posećuje. Mada ni ona baš nije luda da vas vidi, u to sam siguran. Trenutno nema o vama previše visoko mišljenje. Krajnje je vreme da naučite kako da sami čistite kuću. Samo to sam hteo da kažem. Je l' vam jasno?”

„I više nego dovoljno.”

„O, pa nadam se da je tako.”

„Jeste”, reče Silvija.

„Znao li šta još mislim?”

„Šta?”

„Mislim da mi nešto dugujete?”

„Šta?”

„Mislim da mi, možda, dugujete izvinjenje.”

„Dobro, ako tako mislite. Izvinjavam se”, reče Silvija. On se pomerio, verovatno samo da bi sklonio ruku, na šta ona vrisnu.

Nasmejao se. Naslonio je ruku na okvir balkonskih vrata da ih ona ne bi zatvorila.

„Šta je to?”

„Šta je šta?” reče on, kao da bezuspešno pokušava da izvede mađioničarski trik. Onda je u prozoru ugledao odraz nečega i brzo se okrenuo.

Nedaleko od kuće bila je čistina koja se u ovo doba godine često punila maglom. Magla je nad njom lebdela i ove noći. No, sada se na jednom mestu zgusnula, poprimila poseban oblik, preobrazila se u nešto bodljikavo i sjajno. Najpre je ličila na živi cvet maslačka koji se kotrlja napred, a onda se kondenzovala u sablasni prizor životinje, čiste bele boje, poput gigantskog jednoroga koji srlja prema njima.

„Isuse”, iskreno i tiho reče Klark. Potom je dohvatio Silviju za ramena. Ovaj dodir je uopšte nije uplašio – prihvatila ga je znajući da je to učinio s namerom da je zaštititi, ili da samog sebe ohrabri.

Potom je prizor pred njima eksplodirao. Iz magle, iz svetla – za koje se sada ispostavilo da su farovi automobila koji je išao sporednim putem i verovatno tražio mesto za parkiranje – pomolila se bela koza. Pred njima je skakutala mala bela koza, tek nešto veća od psa ovčara.

Klark joj pusti rame. „Odakle si sad ti iskrsla?” reče.

„Liči na vašu kozu, zar ne?” upita Silvija.

„Flora!” viknu on. „Flora!”

Koza se zaustavila na metar od njih i stidljivo pognula glavu.

„Flora”, reče joj Klark. „Otkud ti ovde? Uplašila si nas neviđeno.”

Nas.

Flora je prišla bliže, ali i dalje nije podizala glavu. Češala se o Klarkove noge.

„Ti, glupa životinjo”, reče on drhtavim glasom. „Odakle si došla?”

„Bili ste je izgubili, zar ne?” upita Silvija.

„Da, nestala je. Nismo se ni nadali da ćemo je ponovo videti.”

Flora podiže glavu. U očima joj je zablistala mesečina.

„Uplašila si nas neviđeno”, reče Klark kozi. „Jesi li otišla da nađeš momka? Nemaš pojma kako si nas uplašila. Nego šta! Mislili smo da si duh.”

„Efekat magle”, reče Silvija. Sada je zakoračila napolje. Bila je bezbedna.

„Da.”

„I svetla od farova.”

„Ličila si na sablast”, reče on, došavši malo sebi. Bio je zadovoljan što je našao pravu reč.

„Da.”

„Koza iz svemira. To si ti. Ti si prokleta koza iz svemira”, reče on mazeći Floru. Ali kada je Silvija ispružila ruku da učini isto – u drugoj ruci je i dalje držala kesu sa odećom koju joj je predao Klark – koza je odmah spustila glavu, kao da se sprema za ozbiljan sudar.

„Koze su nepredvidljive”, reče Klark. „Deluju krotko, ali u stvari nisu takve. Pogotovo ne kada odrastu.”

„Šta, ona je odrasla koza? Deluje prilično malo.”

„Veća nego što je sada nikad neće biti.”

Stajali su i gledali u kozu, kao da će i ona da se umeša u razgovor. Ali to se, očigledno, neće desiti. Od ovog trenutka, ne mogu ni napred, ni nazad. Silviji se učinilo da mu je preko lica prešla senka žaljenja što je tako.

To je i sam priznao. „Kasno je”, rekao je.

„Jeste”, odgovorila je, kao da se radilo o običnoj poseti.

„Okej, Flora, vreme je da se vratimo kući.”

„Naći ću nekog drugog za pomoć u kući”, rekla je Silvija. „Mada mi, za sada, ionako ne treba.” Onda se blago nasmeja i dodade: „Paziću da vam ne nagazim na senku.”

„Sigurno”, reče on. „Bolje uđite unutra. Prehladićete se.”

„Ljudi misle da je opasno ići noću po magli.”

„Prvi put čujem tako nešto.”

„Pa ništa, laku noć”, reče ona. „Laku noć, Flora.”

Onda je zazvonio telefon.

„Izvinjavam se.”

On joj mahnu rukom i okrenu se. „Laku noć.”

Bila je to Rut.

„Ah”, uzdahnu Silvija. „Promena plana!”

Nije spavala, razmišljala je o maloj kozi čija je iznenadna pojava iz magle izgledala sve magičnije. Čak se pitala i da li je Leon mogao da ima sa tim neke veze. Da je pesnikinja, ona bi o ovakvom događaju

napisala pesmu. Ali po njenom iskustvu, teme koje je ona smatrala pogodnim za poeziju nisu privlačile Leona.

Karla nije čula Klarka kada je izašao napolje, ali ju je probudio kada se vratio. Rekao je da je izašao da obiđe štalu.

„Putem je prošao neki auto i ja se zapitah šta li sada ovde rade. Nisam mogao da zaspim, sve dok ne izađem da proverim da li je sve okej.”

„I je l' bilo?”

„Koliko sam ja video, jeste”, odgovori on. „Onda pomislih, da prošetam malo drumom. Uzeo sam odeću da je vratim.”

Karla se uspravi u postelji.

„Nisi je valjda probudio?”

„Sama se probudila. Sve je okej. Malo smo popričali.”

„A-ha.”

„Bilo je okej.”

„Nisi joj spominjao ništa od onoga, je l' tako?”

„Nisam.”

„To je sve izmišljotina. Stvarno je izmišljotina. Moraš da mi veruješ. Sve je to bila laž.”

„Okej.”

„Moraš da mi veruješ.”

„Dobro, verujem ti.”

„Sve sam izmislila.”

„Okej.”

Legao je u krevet.

„Hladne su ti noge”, rekla je. „Kao da su vlažne.”

„To je od rose.”

„Ajde, dođi. Kada sam pročitao tvoju poruku, kao da sam iznutra odjednom ostao bez ičega. Skroz prazan. Stvarno. Kada bi otišla od mene, osećao bih se kao da u meni više ničeg nema.”

Vedro vreme je potrajalo. Na ulicama, u prodavnicama, u pošti, ljudi su uz pozdrav primećivali kako je leto konačno stiglo. Trava na livadama se uspravila, pa čak i plegli usevi. Barice su se osušile, blato se pretvorilo u prašinu. Zaduvao je blagi povetarac i svi su osećali novu snagu. Stalno je zvonio telefon. Ljudi su se raspitivali o časovima jahanja. Za to su bili zainteresovani i letnji kampovi, koji su otkazivali posete muzejima. Dolazili su im minibusevi, sa gomilom

nemirne dečurlije. Konji, sa kojih su skinuli prostirke, šepurili su se duž ograde.

Klark je uspeo da nabavi dovoljno veliku ceradu po pristojnoj ceni. Čitav prvi dan posle Dana bežanja (tako je sada nazivao Karlin izlet autobusom) Klark je popravljao krov nad manježom.

Posle nekoliko dana, dok bi obavljali svoje poslove, on i Karla bi jedno drugom mahali. Ako bi prošla pored njega, a u blizini nije bilo nikoga, poljubila bi ga u rame kroz tanku letnju košulju.

„Ako još jednom probaš da pobegneš, isprašiću te po turu”, govorio joj je.

„Je l' bi *stvarno*?”

„Šta to?”

„Isprašio me po turu?”

„Nego šta!” Sada je bio poletan i neodoljiv, kao kada ga je prvi put upoznala.

Ptica je bilo na sve strane. Crvenokrilih kosova, crvendaća, par golubica koje su pojale u cik zore. Mnoštvo vrana i galebova, u povratku sa osmatračke misije iznad jezera, krupnih sokola mišara koji čuče po granama osušenog hrasta, kilometar od njihove kuće, na ivici šume. Najpre su samo sedeli i sušili svoja široka krila, povremeno bi njima zalepetali i izdigli se radi probnog leta, a onda bi se primirili i pustili da sunce i topao vazduh obave svoj posao. Za dan-dva, bili su kao novi, leteli su visoko, kružili i obarali se na zemlju, nestajali u šumi i vraćali se na poznato ogoljeno drvo, da se odmore.

Ponovo se pojavila i Džoj Taker, vlasnica kobile Lizi, preplanula i raspoložena. Smučila joj se kiša, te je otišla da planinari po Stenovitim planinama. Sada se vratila.

„Savršeno ste ugrabili vreme”, rekao joj je Klark. On i Džoj Taker su se ubrzo šalili kao da se ništa nije desilo.

„Lizi dobro izgleda”, rekla je. „A gde joj je drugarica? Kako se ono zvala... Flora?”

„Negde je otišla”, odgovorio je Klark. „Možda na Stenovite planine.”

„Tamo sam videla mnogo divljih koza. Sa fantastičnim rogovima.”

„I ja sam čuo o tome.”

Tri ili četiri dana bili su suviše zauzeti da bi proverili šta im je stiglo u poštansko sanduče. Kada ga je Karla konačno otvorila, našla je

račun za telefon, obećanje da bi mogli da zarade milion dolara ako se pretplate na neki časopis i pismo od gospođe Džemison:

Draga Karla,

Razmišljala sam o (prilično dramatičnim) događajima od pre nekoliko dana i često sam o tome razgovarala sa sobom, mada sam se zapravo obraćala tebi, te sam pomislila da moramo da razgovaramo, makar i samo – za mene je to sada najbolji način – putem pisma. Ne brini se – uopšte ne moraš da mi odgovoriš.

Gospođa Džemison je dalje pisala kako se, izgleda, previše uplela u Karlin život i u zabuni pomislila da su Karlina sreća i sloboda ista stvar. Ali njoj je stalo samo do Karlina sreće i ona sada uviđa da ju je ona – Karla – našla u braku. Nada se da su joj bekstvo i uzburkane emocije pomogle da na površinu isplivaju njena istinska osećanja i da takođe prepozna kod svoga muža njegova istinska osećanja.

Napisala je i da će je savršeno razumeti ako je u budućnosti Karla bude izbegavala i da će joj večito biti zahvalna za pomoć u teškim trenucima:

Čini mi se da je najneobičnija i najčudesnija stvar u ovom nizu događaja povratak Flore. To mi, zapravo, deluje kao čudo. Gde je bila sve to vreme i zašto je odabrala baš taj trenutak da se vrati? Sigurna sam da si to čula od supruga. Stajali smo na balkonskim vratima i ja sam, budući da sam bila okrenuta prema spolja, prva videla tu belu prikazu kako izranja iz noći. Naravno, bio je to efekat kondenzacije magle pri tlu. Ali je to zaista bio zastrašujući prizor. Mislim da sam čak i vrisnula. Nikada u životu nisam bila tako opčinjena, u pravom smislu te reči. Pretpostavljam da bi bilo iskreno da priznam da sam se uplašila. Zamisli dvoje odraslih ljudi, koji su se smrznili od straha kada je najednom iz magle iskočila mala izgubljena Flora!

To je sigurno bilo nešto posebno. Naravno, znam da je Flora sasvim obična životinjica i da je sigurno otišla od kuće da bi se parila. Njen povratak, na neki način, nema veze sa našim ljudskim životima. No, njena pojava baš u tom trenutku duboko je uticala i na vašeg supruga i na mene. Kada dvoje ljudi, razdvojeni mržnjom, istovremeno postanu zbunjeni – tačnije, uplašeni – istim prizorom, između njih niče veza i oni neočekivano postaju ujedinjeni. Ujedinjeni u svojoj ljudskosti – jedino tako bih to opisala. Rastali smo se skoro

kao prijatelji. Stoga u mom životu Flora zauzima mesto dobrog anđela, a verovatno i u životu vas i vašeg supruga.

S najboljim željama, Silvija Džemison

Čim je Karla pročitala pismo, zgužvala ga je. Zatim ga je spalila u sudoperi. Plamen je zastrašujuće suknuo uvis, te je morala da odvrne slavinu. Potom je sakupila odvratne crne ostatke pisma, bacila ih u toaletnu šolju i pustila vodu, što je najpre trebalo da uradi.

Sledećih dana je bila veoma zaokupljena obavezama. Trebalo je da izvede dve grupe na manjež, da daje časove jahanja deci, pojedinačno i u grupama. Kada bi je Klark noću zagrlio – u koliko god velikom poslu bio, nikada nije bio ni umoran, ni ljut – nije joj bilo teško da mu ugodu.

Kao da joj je u plućima bila zabodena igla, od koje se neće povrediti bude li pažljivo disala. No, s vremena na vreme, duboko bi uzdahnula, a ona se i dalje tamo nalazila.

Silvija je iznajmila stan u gradiću u kome je predavala. Kuću nije prodavala – barem na njoj nije bila tabla da je za prodaju. Leonu Džemisonu su dodelili neko posthumno priznanje – vest o tome se mogla pročitati u novinama. Ovoga puta se nije spominjao nikakav novac.

Kada su na kraju ohrabrujuće i unosne sezone došli prvi jesenji dani suvoznatne boje, Karla je otkrila da se navikla na oštru misao koja se nastanila u njoj. Nije više bila ni tako oštra, nije je, zapravo, više ni iznenađivala. U njoj je sada počivala skoro zavodljiva ideja, neprestano iskušenje koje tinja.

Dovoljno je bilo samo da otvori oči, samo da pogleda u jednom pravcu i da zna kuda bi mogla da krene. Kuda uveče da prošetala, kada završi sve svoje obaveze. Do ivice šume, do sasušenog drveta, okupljališta sokola mišara.

I do prljavih malih kostiju, koje je našla u travi. Do lobanje, s dronjcima skorele kože prilepljene uz nju. Do lobanje, koju bi mogla da stavi u šaku, poput šoljice za čaj. Čitavo znanje na dlanu.

Ili možda, ne. Tamo nema ništa.

Mogle su i druge stvari da se dogode. Mogao je da otera Floru. Ili da je priveže, stavi u kamion, odveze nekuda daleko i tamo je pusti. Da je vrati tamo odakle ju je doneo. Da je više ne gleda, da ga više ne podseća.

Bila bi tada slobodna.

Dani su prolazili, a Karla se nije približavala tome mestu. Odolevala je iskušenju.

*(Sa engleskog preveo Predrag Šaponja)
objavljena 2003.*

AMUNDSEN

Sedela sam na klupi ispred stanice i čekala. Stanica je bila otvorena kada je stigao voz, ali je sada zaključana. Na drugom kraju klupe sedela je neka žena, sa pletenom torbom među kolenima, punom stvari spakovanih u nepromočivi papir. Meso, sirovo meso. Osećala sam njegov miris.

Na najdaljem peronu je stajao električni voz, prazan, u iščekivanju.

Nije bilo drugih putnika, i posle nekog vremena kroz prozor stanice se promolila glava otpravnika i otegnuto viknula: „Sen.“ Učinilo mi se, najpre, da doziva nekog Sema. Zaista, iza zgrade se pojavio čovek u nekakvoj uniformi. Prešao je preko koloseka i popeo se u lokomotivu. Žena sa paketima ustade i pođe za njim, pa i ja učinih isto. Sa druge strane ulice prolomiše se uzvici i iz vrata mračne daščare ravnog krova pokulja nekoliko muškaraca, koji su navlačili kape na glave i mahali lanč paketima. Po buci koju su pravili, reklo bi se da voz samo što nije krenuo. Ali kada su se ukrkali, ništa se nije desilo. Voz je stajao dok su se oni prebrojavali i pokušavali da dokuče ko nedostaje, da bi na kraju rekli mašinovođi kako još ne mogu da pođu. Tada se neko setio kako čitav dan nisu videli čoveka koji fali. Voz je krenuo, iako nisam znala da li je mašinovođa bilo šta od ovoga čuo, niti da li je za to mario.

Muškarci su sišli ispred pilane, van naselja – ne bi im trebalo više od deset minuta da su išli pešice i veoma brzo sam ugledala jezero, prekriveno snegom. I dugačku, belu, drvenu zgradu. Žena je poslagala svoje pakete i ustala, i ja pođoh za njom. Mašinovođa viknu: „Sen“ i vrata se otvoriše. Nekoliko žena je čekalo da se ukrca. Pozdravile su ženu s mesom, a ona im reče kako je dan hladan i vlažan.

Nijedna od njih nije htela da gleda u mene dok sam silazila iza žene s mesom.

Vrata su se zalupila i voz pođe nazad.

Nastupila je tišina, vazduh beše poput leda. Krhke breze sa crnim belezima po beloј kori i niska, nepotkresana zimzelen njihali su se kao pospani medvedi. Zamrznuto jezero ne beše ravno, duž obale behu uzdignute humke, kao da su se talasi zamrzli u trenutku obrušavanja. I zgrada sa nanizanim prozorima, i zastakljenim verandama na oba kraja. Sve strogo, trezveno i severnjački, crno i belo pod visokim svodom oblaka. Nepomično i ogromno, kao da je začarano.

Ali izbliza, kora breze ne beše bela. Više sivkasto žuta, sivkasto plava, siva.

„Kuda ste pošli?“, upita me žena s mesom. „Posete se primaju do tri sata.“

„Ja nisam posetilac“, rekoх. „Ja sam nova nastavnica.“

„Neće vas pustiti na glavna vrata, u svakom slučaju“, reče žena s nepomućenim zadovoljstvom. „Bolje pođite sa mnom. Ne nosite nikakav kofer?“

„Na stanici su mi rekli da će poslati prtljag za mnom.“

„Tako ste stajali tamo, pomislila sam da ste se izgubili.“

Odgovorila sam da je pejzaž prelep.

„Da, nekima tako izgleda. Osim ako se ne razbole, il' su u gužvi.“

Ništa više nismo pričale, sve do kuhinje, na udaljenom kraju zgrade. Nisam imala prilike da se osvrnem oko sebe jer je pažnja postala uperena na moje čizme.

„Bolje ih izujte, pre nego što ostave trag po podu.“

Svukla sam čizme – nigde nije bilo stolice na koju bih sela – i ostavila ih na otiraču, na kojem je žena poslagala svoje.

„Ponesite ih sa sobom. Ne znam gde će vas smestiti. Ne skidajte kapu. U garderobi nema grejanja.“

Nema grejanja, nema svetla, osim ono malo što bi doprlo kroz prozorčić, do kojeg se nisam mogla popeti. Imala sam osećaj kao da sam za kaznu poslata u školsku garderobu. Da. I isti vonj zimske odeće, koji se nikada ne bi do kraja izgubio, promoćenih čizama, prljavih čarapa, neopranih nogu.

Popela sam se na klupu, ali i dalje ništa nisam videla kroz prozor. Na polici, među kapama i šalovima, našla sam kesu sa smokvama i urmama. Mora da ih je neko ukrao i sakrio na ovom mestu, pre nego što ih odnese kući. Iznenada, osetih glad. Ništa nisam jela od jutра,

osim suvog sendviča sa sirom u Ontario Nortlendu. Razmišljala sam koliko je etično ukrasti od lopova. Ali smokve bi mi se zaglavile među zubima i odale me.

Izašla sam u pravi čas. Neko je ulazio u garderobu.

Nije to bila jedna od kuhinjskih pomoćnica, nego učenica u debelom kaputu, sa šalom preko kose. Toliko brzo je uletela unutra i bacila knjige na policu, da su one sve popadale po podu, a šal je strgla sa glave, s koje je iskočila kuštrava kosa i, u isto vreme, šutnula čizme koje su se razletele po podu. Niko joj, očigledno, nije naredio da ih mora izuti na ulazu u kuhinju.

„Oh, nisam htela da vas gađam“, reče devojčica. „Ovde je tako mračno kada se uđe, da čovek ne vidi šta radi. Je l' se smrzavate? Je l' čekate nekoga da završi posao?“

„Čekam doktora Foksa.“

„E pa, nećete ga dugo čekati. Upravo sam s njim došla iz grada. Niste, valjda, bolesni? Ako ste bolesni, ne smete ovde ulaziti. Morate se videti s njim u gradu.“

„Ja sam nova nastavnica.“

„Je li? Jeste li iz Toronta?“

„Da.“

Nasta pauza, verovatno u znak poštovanja.

Ali ne. Nego da bi mi se zagledala u kaput.

„Stvarno je lep. Kakvo je to krzno oko kragne?“

„Persijsko jagnje. U stvari, imitacija.“

„Mene bi mogli prevariti. Ne znam zašto su vas ovde poslali, smrznuće vam se guzica. Izvinite. Dobro, treba da se sastanete sa doktorom, pokazaću vam kuda da odete. Znam gde se šta nalazi. Ovde živim praktično od rođenja. Moja mama vodi kuhinju. Zovem se Meri. A kako se vi zovete?“

„Vivi. Vivijen.“

„Ako ste nastavnik, onda bi trebalo da vam se obraćam sa gospođice, zar ne? Vi ste gospođica...?“

„Gospođica Hajd.“

„Kao štavljena koža?² Izvinite“, reče devojčica. „To mi je prvo palo na pamet. Volela bih da ste mi vi nastavnica, ali ja moram da idem u grad u školu. Zbog glupih pravila. Jer nemam tuberkulozu.“

Dok je govorila, povelala me je prema izlazu iz garderobe, a onda smo pošle bolničkim hodnikom. Uglučani linoleum, masna zelena farba, miris antiseptika.

„Pošto ste ovde, možda ću ubediti Redija da me prebaci.“

„Ko je Redi?“

„Redi Foks. Iz jedne knjige. Ja i Anabel smo često tako nazivale doktora Foksa.“

„Ko je Anabel?“

„Više niko. Ona je umrla.“

„Oh, izvini.“

„Nije vaša krivica. To se ovde dešava. Ove godine polazim u srednju školu. Anabel zapravo nije ni išla u školu. Dok sam išla u osnovnu školu, Redi je našao nastavnika kako bih mogla da budem kod kuće i pravim joj društvo.“

Zastala je pred napola otvorenim vratima i zazviždala.

„Hej. Dovela sam vam novu nastavnicu.“

Začu se muški glas. „U redu, Meri. Dosta je za danas.“

Ona je odskakutala, ostavivši me da se suočim sa mršavim čovekom prosečne visine, veoma kratko ošišane crvenkasto-plave kose, koja se presijavala pod svetlošću sijalice iz hodnika.

„Upoznali ste, dakle, Meri“, reče on. „Ona o sebi ima dosta toga da kaže. Neće biti u vašem razredu, tako da nećete svaki dan morati da prolazite kroz ovo. Ljudi se na nju ili naviknu, ili ne.“

Učinilo mi se da je deset ili petnaest godina stariji od mene, i najpre mi se obraćao tonom starijeg čoveka. Zabrinutog budućeg poslodavca. Pitao me je kako sam putovala, da li sam odnela prtljag. Želeo je da zna šta mislim o životu u ovoj divljini posle Toronta, da li će mi se dopasti, da li će mi biti dosadno.

Ni najmanje, rekoh, i dodah da je ovde predivno.

„Izgleda kao... kao iz nekog ruskog romana.“

„Stvarno? Iz kojeg ruskog romana?“

Oči mu behu svetlosive, plave. Jedna obrva mu se podiže, kao zašiljena kapa.

Nije se radilo o tome da nisam čitala ruske romane. Neke sam pročitala do kraja, ne neke napola. Ali zbog te podignute obrve i podsmešljivog pogleda kojim me je prostrelio, ničega nisam mogla

da se setim, osim *Rata i mira*. A to nisam htela da kažem, jer bi se svako setio te knjige.

„Iz *Rata i mira*.“

„E pa, ovde ćete naći samo mir. Da čeznete za ratom, pretpostavljam da biste se do sada već pridružili nekoj ženskoj četi i otplovili preko okeana.“

Bila sam besna, osećala sam se poniženom, jer mi nije bila namera da se razmećem znanjem. Odnosno, nisam htela da se samo razmećem, nego i da objasnim koliko mi se ovaj pejzaž učinio predivnim.

On je očigledno bio od onih ljudi koji vole da postavljaju pitanja-zamke.

„Dobro, verovatno sam očekivao da će nam se niotkuda pojaviti neka starija nastavnica“, reče on, u znak blagog izvinjenja. „Pretpostavljam da niste studirali da biste bili nastavnik? Šta ste planirali kada odbranite doktorat?“

„Pišem magistarski rad“, rekoh odsečno.

„Dobro, i šta vas je navelo da promenite mišljenje?“

„Mislim da bi trebalo da zaradim nešto para.“

„Pametna ideja. Mada se bojim da ovde nećete baš mnogo zaraditi. Izvinite ako zabadam nos gde ne treba. Želeo sam samo da se uverim nas nećete ostaviti na cedilu. Ne planirate venčanje, je li tako?“

„Ne.“

„U redu, u redu. Sada ste voljni. Nisam vas obeshrabrio, zar ne?“
Odmahnuh glavom.

„Ne.“

„Pođite hodnikom do sobe glavne sestre i ona će vam reći sve što bi trebalo da znate. Trudite se da ne dobijete prehladu. Pretpostavljam da nemate nikakva iskustva sa tuberkulozom?“

„Pa, čitala sam...“

„Znam, znam. Čitali ste *Čarobni breg*“ Još jedna zamka i on se ponovo oraspoložio. „Stvari su se od tada malo promenile, nadam se. Evo, bacio sam na papir nekoliko teza o deci koja ovde leže i šta biste mogli da radite s njima. Ponekad više volim da se pisano izražavam. Glavna sestra će vam dati najvažnije informacije.“

Uobičajeni koncepti iz pedagogije ovde ne važe. Neka deca će se vratiti u obrazovni sistem, a neka neće. Stoga, bolje izbegavati velika opterećenja. U smislu, testiranja, učenja napamet, klasifikovanja i tih gluposti.

Potpuno odbaciti podelu na razrede. Kome to treba, kasnije će prestići svoje vršnjake, ili im to neće ni trebati. Ustvari, kada se budu vratili u svet, trebaće im samo najprostije veštine i činjenice. A šta je sa tzv. nadarenom decom? Odvratni termin. Ali ako su stvarno nadarena, u akademskom smislu, lako će stići svoje vršnjake.

Zaboravitina reke Južne Amerike, Magna Cartu.

Naglasak staviti na likovno, muzičko, pripovetke.

Društvene igre – okej, ako ne izazivaju preveliko uzbuđenje ili preterani takmičarski duh.

Izazov: hod po liniji između napora i dosade. Dosada je prokletstvo boravka u bolnici.

Ako glavna sestra ne može nešto da vam nađe, obratiti se domaru – on to sigurno negde ima.

Bon voyage

Posle jedne nedelje, svi događaji iz prvog dana su mi delovali izvanredno i nestvarno. U kuhinju i garderobu, u kojoj su zaposleni ostavljali odeću i sakrivali ukradeni plen, više nisam ulazila i verovatno više i neću. Doktorova kancelarija je, isto tako, ostala izvan mog domašaja, pa je soba glavne sestre postala pravo mesto za sve molbe, žalbe i svakodnevne dogovore. Glavna sestra beše niska i punačka, ružičastog lica, nosila je naočare bez okvira i teško je disala. Kad god bih je nešto pitala, ona bi se iznenadila i počinjala da oteže, ali bi se na kraju ipak postarala da to dobijem. Ponekad je jela u trpezariji sa medicinskim sestrama, kada bi za nju bio serviran poseban puding i postavljen paravan. Mada je najviše boravila u svojim prostorijama.

Pored glavne sestre, bile su tu još tri medicinske sestre, najmanje trideset godina starije od mene. Aktivirane su iz penzije kako bi tokom rata obavljale radnu obavezu. Pored njih, bilo je i bolničarki, mojih vršnjakinja, pa čak i mlađih od mene. Većina njih su bile udate ili verene, ili su radile na tome da budu verene, a momci su im većinom služili u vojsci. Sve vreme su pričale kada u blizini nije bilo ni glavne, ni medicinskih sestara. Prema meni nisu pokazivale ni

najmanje interesovanja. Nije ih interesovalo kako izgleda Toronto, iako su neki njihovi poznanici putovali tamo za vreme medenog meseca. Nisu marile za to kako se snalazim na poslu, niti čime sam se pre toga bavila. Nije da su bile grube – uvek bi mi dodale maslac (koji se samo tako zvao, a u stvari se radilo o margarinu narandžaste boje, ofarbanom u kuhinji) i na vreme su me upozorile na pastirsku pitu, za koju su mi rekle da je od mrmota. Radilo se o tome da su one odbacivale sve što nisu poznavale i da im je takvo razmišljanje ušlo pod kožu. Kad god bi na radiju počele vesti, tražile bi drugu stanicu, sa muzikom. Da slušaju kako *plešem sa lutkicom u probušenoj hulahopci...*

Ipak, gajile su strahopoštovanje prema doktoru Foksu, delimično i zato što je pročitao toliko knjiga. Takođe su govorile da, kada mu se prohte, niko kao on ne ume tako da povali.

Nisam razumela da li su mislile da čitanje knjiga ima neke veze s tim.

Broj učenika je bio raznolik. Od petnaest, pa sve do nekolicine. Časovi su bili samo ujutru, od devet sati do podneva. Ne bi ih slali na časove ako bi im porasla temperatura, ili ako su upućivani na dijagnostiku. Kada bi se pojavili, bili su tihi i poslušni, ali ih nije posebno zanimalo to što sam predavala. Odmah su shvatili da je ovo bila kobajagi škola, da su oslobođeni učenja, baš kao što nisu imali raspored časova i učenje napamet. Ta sloboda ih nije činila nadmenim, lenjim ili problematičnim – od nje su postajali još poslušniji i pospaniji. U horu su tiho pevali. Igrali su puta-nula. Nad improvizovanom učionicom nadnosila se senka poraza.

Rešila sam da doslovno prihvatim doktorove reči. Ili barem neke njegove reči, poput one da je dosada neprijatelj.

Kod domara sam spazila globus. Zamolila sam da ga donese u učionicu. Pričala sam najjednostavnije stvari iz geografije. O okeanima, kontinentima, klimi. Zašto ne bih spomenula vetrove i morske struje? Države i gradove? Severni povratnik i južni povratnik? I reke Južne Amerike, na kraju krajeva?

Neka deca su to i ranije učila, ali su skoro pozaboravljala te lekcije. Za njih je nestao svet izvan jezera i šume, a ovi časovi kao da su ih razvedrili i sprijateljili sa onim što su pre poznavali. Naravno, nisam naglo istovarila na njih sve te činjenice, a morala sam da idem

postepeno i zbog one dece koja to ranije nisu učila, jer bi se tako brzo zamarala.

Ali sve je bio u redu, i pretvaralo se u igru. Podelila sam ih u timove, koji su se takmičili u davanju odgovora kada bih uperila pokazivač ovde ili onde. Vodila sam računa da uzbuđenje ne traje predugo. Jednoga dana, u učionicu je ušetao doktor, posle jutarnje operacije, i ja sam bila zatečena. Nisam mogla naglo da prekinem to što smo počeli, ali sam pokušala da malo ublažim takmičarski duh. On je seo, delovao je pomalo umorno i suzdržano. Nije imao primedbe. Posle nekoliko minuta, pridružio se i počeo i sam da dobacuje šašave odgovore, nazive koje je izmislila njegova mašta. Onda mu se glas postepeno stišavao. Prvo je mrmljao, a zatim je šaptao, sve dok nije postao sasvim nečujan. Tim besmislenim postupkom je potpuno preuzeo vlast u učionici. Čitav razred je počeo da govori bez glasa, kako bi ga imitirali. Oči su im bile prikovane za njegove usne.

Iznenada, on zaurla i čitav razred prсну u smeh.

„Zašto, boga mu, svi gledate u mene? Je l' vas tako uči gospođica Hajd? Da buljite u ljude koji mirno sede?“

Većina se i dalje smejala, a nekolicina i dalje nije skidala pogled s njega. Bili su željni dodatnog majmunisanja.

„Produžite. Izadite i nastavite da se ludirate na drugom mestu.“

Izvinio mi se što je prekinuo čas. Počela sam da mu navodim razloge zašto moji časovi više liče na pravu školu.

„Priznajem, doduše, da se slažem s vama da ih ne bi trebalo previše opterećivati“, rekoh iskreno. „Slažem se s vašim uputstvima. Samo sam mislila da bi...“

„Kojim uputstvima? Ah, ono su samo neke opaske koje su mi pale na pamet. Nije to Sveto pismo.“

„Mislila sam, ako nisu previše bolesna...“

„Verujem da ste u pravu. Nije to toliko važno.“

„Inače, deluju mi pomalo bezvoljno.“

„Nema potrebe da to razvlačimo u detalje“, reče on i ode.

Onda je zastao i okrenuo se, u znak mlitavog izvinjenja.

„Možemo o tome popričati nekom drugom prilikom.“

A ta druga prilika nikada neće doći, pomislih. On očigledno misli da sam gnjavatorka i budala.

Za ručkom sam saznala od bolničarki da je neki bolesnik umro tog jutra u operacionoj sali. Moj bes, dakle, nije bio opravdan i sada sam se osećala još gluplje.

Popodne sam uvek bila slobodna. Učenici su odlazili da odspavaju posle ručka, a i ja sam se nekada osećala pospano. Ali soba mi je bila hladna, a posteljina tanka – ljudima sa tuberkulozom je zasigurno trebao neki udobniji smeštaj.

A ja, naravno, nisam imala tuberkulozu. Možda su zakidali ljudima kao što sam ja.

Bila sam pospana, ali nisam mogla da zaspim. Nad glavom su mi se kotrljali kreveti, koje su gurali na verandu, kako bi ih izložili zracima zubatog sunca.

Ni zgrada, ni drveće, ni jezero, nikada mi više nisu izgledali kao prvog dana, kada su me opčinili tajanstvenošću i autoritetom. Toga dana sam poverovala da sam nevidljiva. Sada mi se činilo da to nikada nije bila istina.

Stigla je nastavnica. Šta radi?

Gleda u jezero.

Zašto?

Nema pametnija posla.

Blago nekim ljudima.

Ponekad bih preskočila ručak, iako mi je bio plaćen, i otišla u Amundsen, gde bih jela u kafeteriji. Zvala se Postum i nepogrešivi izbor u njoj je bio sendvič sa lososom iz konzerve, ako bi je imali. Kod salate od piletine trebalo je pažljivo pogledati da nije ostalo kožure i hrskavice. Ipak, tu sam se osećala opuštenije, kao da niko unaokolo ne zna ko sam.

Tu sam, verovatno, bila u zabludi.

U kafeteriji nije postojao ženski toalet, pa sam morala da prođem pored hotela i ulaza u pab, uvek mračan i bučan, sa zadahom na pivo i viski, uz gusti dim od cigareta i cigara koji je obarao s nogu. Ali drvoseče i radnici iz pilane mi nikada ne bi dobacivali kao vojnici i piloti u Torontu. Oni su bili duboko u svom muškom svetu, tu su dolazili da prežvakavaju svoje priče, ne radi žena. Šta više, verovatno su bili spremniji da zauvek pobegnu iz njihovog društva.

Doktor je imao kancelariju u glavnoj ulici. Bila je to mala prizemna kuća, a on je stanovao na drugom mestu. Od bolničarki sam saznala

da ne postoji gospođa Foks. U jednoj bočnoj ulici, pronašla sam kuću koja je mogla biti njegova – obložena štukaturom, sa izbočenim krovnim prozorom iznad ulaznih vrata i knjigama poslaganim po prozorskoj dasci. Mesto je izgledalo sumorno, ali uredno, nagoveštavalo je minimalan, ali sasvim dovoljan komfor za jednog usamljenog – zakleto usamljenog – muškarca.

Gradska škola je bila na drugom kraju te ulice. Jednog popodneva, spazila sam Meri u školskom dvorištu kako se grudva. Izgleda da su se devojčice tukle protiv dečaka. Kada me je ugledala, glasno je uzviknula: „Hej, nastavnice“, nasumice pobacala grudve iz obe ruke i polagano prešla ulicu. „Vidimo se sutra“, dobacila je društvu preko ramena, manje-više upozorenje koje niko nije poslušao.

„Jeste li krenuli kući?“, reče ona. „I ja isto. Nekada sam se vraćala u Redijevom autu, ali je on počeo da ostaje do kasno. Kuda ste krenuli, na tramvaj?“

Rekla sam da jesam, a ona je uzvratila: „Pokazaću vam prečicu, da uštedite pare. Kroz žbunje.“

Povela me je uskom, ali prohodnom stazom koja je išla iznad grada, kroz šumu i pored pilane.

„Ovim putem ide Redi“, reče ona.

Posle pilane, ispod nas, ugledali smo posečena stabla u šumi i nekoliko brvnara, u kojima je neko izgleda živeo, jer oko kuća behu poslagane cepanice, razvučeni štrikovi za veš i iz njih se dimilo. Iz jedne istrča veliki pas, nalik vuku, i počeo da laje i reži.

„Glavu dole!“, prodera se Meri. U tren oka, ona napravi grudvu i baci je na njega, pogodivši ga pravo među oči. A kada se pas okrenuo da pobegne, Mari je već imala spremnu drugu grudvu, koja ga je pogodila u zadnjicu. Iz brvnare je izašla žena sa keceljom i uzviknula: „Mogla si ga ubiti!“

„Hvala bogu, rešila bi se napasti.“

„Nemoj da pošaljem mog starca na tebe.“

„Jedva čekam. Taj ne bi pogodio ni rupu u klozetu.“

Pas nas je pratio izdaleka, uz neubedljivo režanje.

„Ne brini, umem ja sa psima“, reče Meri. „Kladim se da bih znala da se rešim i medveda, da naletimo na nekog.“

„Zar medvedi nisu u zimskom snu u ovo doba godine?“

Pas me je prilično uplašio, ali sam glumila opuštenost.

„Da, ali se nikad ne zna. Desilo se jednom da se neki medved prerano probudio i otišao pravo na smetlište kod sanatorijuma. Moja mama se okrenula i ugledala ga. Redi je izvadio pištolj i upucao ga. Redi je nekada mene i Anabel vodio na sankanje, nekad i drugu decu, a imao je i posebnu zviždaljku kojom je plašio medvede. Imala je tako visoke tonove da ljudsko uho nije moglo da je čuje.“

„Stvarno? Kako je izgledala?“

„Nije to bila prava zviždaljka. Mislim, Redi je tako umeo da zazviždi ustima.“

Setila sam se njegove predstave u učionici.

„Ne znam, možda je on to govorio da se Anabel ne bi uplašila. Ona nije umela da se sanko. On je morao da je vuče. Ponekad bih i ja skočila na sanke, a on bi rekao: 'Šta je ovo? Kao da vučem jednu tonu.' Onda bi se okrenuo i povijao me, ali me nikada nije stigao. A Anabel bi pitao: 'Zašto je ovo tako teško? Šta si jela za doručak?' Ali ona mu ništa ne bi rekla. Bila je moj najbolji prijatelj na svetu.“

„A devojčice iz škole? Imaš li tu drugarica?“

„S njima se družim kada nemam nikoga. One mi nisu ništa. Anabel i ja smo obe imale rođendan istog meseca. U junu. Za jedanaesti rođendan, Redi nas je obe stavio u čamac i vozio po jezeru. Učio nas je da plivamo. U stvari, mene je naučio. Anabel je morao da pridržava – ona nikada nije mogla da nauči da pliva. Jednom je sam ušao u vodu i otplivao, a mi smo mu napunile cipele peskom. Onda, za dvanaesti rođendan nismo mogle tako da odemo, ali smo išle kod njega u kuću i imale smo tortu. Ona nije mogla da pojede ni zalogaj, pa nas je stavio u auto i odveo da bacimo galebovima ostatke. Tukli su se i kreštali. Smejale smo se ko lude, a on je morao da zaustavi auto i pridrži Anabel da ne bi iskašljavala krv.“

A posle toga, posle toga, nisu mi više dali da je vidim. Mama nikada nije htela da se družim sa decom koja imaju te-be-ce. Ali Redi ju je nagovorio. Rekao je da će nas razdvojiti kada bude morao. To je i uradio i ja sam poludela. A ona ionako ne bi bila zanimljiva – bila je previše bolesna. Pokazala bih ti njen grob, ali nisu još stavili nikakvu oznaku. Redi i ja ćemo staviti neki znak kada on bude imao vremena. Da smo produžile napred, umesto što smo skrenule, stigle bismo do njenog groblja.“

Sada smo već išle po ravnom terenu, približavale smo se sanatorijumu.

„Ah, umalo da zaboravim“, reče ona i izvadi punu šaku ulaznica.

„Za Dan zaljubljenih. Imamo predstavu na školskoj priredbi, zove se *Haljetak*. Dobila sam ovo da ih prodam, vi biste mogli biti moj prvi kupac. I ja učestvujem u njoj.“

Pogodila sam u kojoj je kući u Amundsenu stanovao doktor. Odveo me je tamo na večeru. Pozvao me je kada smo se jednog dana sudarili u hodniku, činilo se da mu je upravo u tom trenutku to palo na pamet. Možda ga je mučilo nelagodno sećanje na obećanje da ćemo jednoga dana popričati o nastavi.

A baš te večeri se davala predstava *Haljetak*, za koju sam kupila kartu. Rekla sam mu to, a on je odgovorio: „Pa dobro, i ja sam kupio kartu. To ne znači da moram tamo da se pojavim.“

„Ali obećala sam da ću doći.“

„E pa, sad možete povući obećanje. Ništa nećete propustiti, verujte mi.“

Uradila sam kao što mi je rekao, iako nisam našla Meri da joj to kažem. Čekala sam na mestu gde mi je rekao da čekam, na tremu ispred ulaznih vrata sanatorijuma. Bila sam u najboljoj haljini, od tamnozelenog krepa, sa bisernim dugmićima i kragom od prave čipke, dok sam štikle od antilopa ugurala u čizme za sneg. Prošlo je dogovoreno vreme, brinula sam se, najpre, da glavna sestra ne izađe iz kancelarije i primeti me, i drugo, da on možda nije zaboravio na sastanak.

Ali onda se pojavio, zakopčavajući kaput u hodu i izvinio se.

„Uvek mi ostanu neke sitnice koje moram da raščistim“, reče on i povede me oko zgrade, do svog automobila. „Je l' možete da hodate?“, upita on, a pošto sam rekla da mogu – uprkos štiklama u čizmama – on mi nije ponudio svoju ruku.

Automobil mu je bio star i otrcan, kao i većina vozila u to vreme. Nije imao grejanje. Kada je rekao da idemo kod njega kući, laknulo mi je. Ne znam kako bismo se snašli među gomilom u hotelu, a nadala sam se da neću opet završiti sa sendvičem u kafeteriji.

Kod kuće, rekao mi je da ne skidam kaput dok se prostorija malo ne zagreje. I odmah je počeo da trpa drva u šporet.

„Ja sam vaš domar i vaš kuvar i vaš sluga“, reče on. „Uskoro će ovde biti prijatno, a jelo će brzo biti gotovo. Ne nudite mi vašu pomoć. Više volim da radim sam. Gde biste voleli da sačekate jelo? Ako želite, mogli biste pogledati knjige u dnevnoj sobi. Unutra vam u kaputu neće biti nepodnošljivo. Prekidač za svetlo je unutra, u vratima. Ne smeta vam ako najpre poslušam vesti? To je moja stara navika.“

Ušla sam u dnevnu sobu, s osećajem kao da izvršavam naredbu, ostavivši otvorena vrata od kuhinje. Došao je za mnom i zatvorio ih, uz reči: „Neka se malo ugreje kuhinja“ i vratio se da sluša sablasno dramatičan, skoro religiozan glas sa Si-Bi-Sija koji je saopštavao najnovije vesti s ratišta.

U sobi je bilo more knjiga. Ne samo na policama, već i po stolovima i stolicama, na prozorskoj dasci i naslaganih na podu. Pošto sam pregledala nekoliko knjiga, zaključila sam da on voli da ih kupuje na đuture i da je verovatno član nekoliko klubova čitalaca. Harvardski klasici. Tomovi istorije Vila Djuranta. Knjige proze i poezije su bile oskudne, ali sam se iznenadila ugledavši nekoliko klasika dečije književnosti. Knjige o Američkom građanskom ratu, o Burskom ratu, Napoleonovim ratovima, Peloponeskom ratu, o pohodima Julija Cezara. O istraživanjima Amazona i osvajanjima Severnog pola. O Šekltonu zarobljenom u snegu. O ukletoj ekspediciji Džona Frenklina, o prevoju Doner i izgubljenim plemenima, o Njutnu i alhemiji, o tajnama Hindukuša. Knjige su ukazivale na osobu gladnu *znanja*, nestrpljivu da postane vlasnik i najmanje njegove mrvice. I čiji ukusi, verovatno, nisu bili postojani i precizni.

Moguće je, dakle, da kada me je upitao: „Iz kojeg ruskog romana?“, on je o njima manje znao nego što sam mislila.

Kada je rekao: „Gotovo je“ i otvorio vrata, naoružala sam se novim skepticizmom.

Pitala sam ga: „S kime se slažete, sa Naftom ili Setembrinijem?“

„Molim?“

„Govorim o *Čarobnom bregu*. Ko vam je bolji, Nafta ili Setembrini?“

„Iskreno, oduvek sam mislio da su njih dvojica par matorih seronja. A vi?“

„Setembrini je milosrdniji, ali je Nafta zanimljiviji.“

„To su vam rekli u školi?“

„Nisam pročitala knjigu u školi“, rekoh hladno.

Ošinuo me je pogledom, obrva mu se podigla.

„Izvinjavam se. Ako vas interesuje bilo koja knjiga, slobodno se poslužite. Slobodno dođite ovde da čitate kada nemate obaveza. Uneću u sobu električnu grejalicu. Pretpostavljam da nemate mnogo iskustva sa šporetom na drva. Šta kažete na to? Daću da se za vas izradi rezervni ključ.“

„Hvala vam.“

Odresci od svinjetine, instant pire, grašak iz konzerve. Za desert je poslužena pita s jabukom, kupljena u pekari, koja bi bila bolja da se setio da je podgreje.

Raspitivao se o životu u Torontu, koje sam kurseve pohađala na fakultetu, o mojoj porodici. Rekao je da pretpostavlja da mi je vaspitanje bilo strogo i konvencionalno.

„Deda mi je bio liberalni sveštenik, neka vrsta Pola Tiliha.“

„A vi? Jeste li vi liberalna hrišćanska unučica?“

„Nisam.“

„*Touche*. Je l' mislite da sam nepristojan?“

„Zavisi. Ako me pitate kao poslodavac, ne.“

„Onda ću da nastavim. Imate li momka?“

„Da.“

„Pretpostavljam da je u vojsci.“

„U mornarici“, rekoh. To mi se učinilo kao dobar izbor, to bi objasnilo kako ne znam gde se tačno nalazi i zašto ne mi ne stižu pisma.

Doktor ustade da donese čaj.

„Na kakvom je brodu?“

„Na korveti.“ Još jedan dobar izbor. Posle nekog vremena, mogla bih reći da mu je brod pogođen torpedom, što se uvek dešavalo korvetama.

„Hrabar momak. Pijete li čaj s mlekom ili šećerom?“

„Ni sa čim, hvala.“

„Odlično, pošto nemam ni jednog, ni drugog. Znae, vidi se kada lažete – pocrvenite u licu.“

Ako se pre toga nisam zacrvenela, tada mi je zaista krv jurnula u lice. Oblilo me je rumenilo sve do stopala, pod pazuhom sam počela da se znojim. Nadala sam se da neću upropastiti haljinu.

„To mi se uvek dešava kada pijem čaj.“

„Oh, da.“

Nije moglo gore da mi krene, pa sam rešila da mu se suprotstavim. Promenila sam temu i upitala ga ako izgledaju njegove operacije. Da li zaista ljudima vadi pluća, kao što se priča?

Na ovo je mogao odgovoriti sa još više podsmeha i nadmenosti – verovatno je on tako zamišljao flertovanje – i da je to uradio, verujem da bih obukla kaput i izašla u ledenu noć. Možda je on to znao. Počeo je da govori o torakoplastici. Uklanjanje plućnog režnja je, naravno, u poslednje vreme takođe postalo popularno.

„Zar vam se ne dešava da izgubite nekog pacijenta?“

Mora da je pomislio da se vratilo vreme za šalu.

„Naravno da ih gubimo. Da l' su pobegli il' su se sakrili u žbunju, ko to zna. Ili su skočili u jezero. Ili ste mislili da li se dešava da umru? Da, ima slučajeva kada hirurgija ne može da pomogne.“

Ali velike stvari tek dolaze, dodao je. Hirurgija kojom se on bavi postaće prevaziđena, kao i puštanje krvi pijavicama. Sprema se novi lek. Streptomycin. Već sada se koristi u eksperimentima. Bilo je nekih problema – naravno, uvek će biti problema. Toksičnost po nervni sistem. Ali naći će se način kako da savladamo i tu prepreku.

„Hirurzi kao ja će ostati bez hleba.“

Oprao je tanjire, ja sam ih obrisala. Zavezao mi je pregaču oko struka da zaštitim haljinu. Kada mi je efikasno zategao vrpce, položio je ruku na moja pleća. Čvrstim pritiskom dlana, raširenih prstiju, kao da profesionalno premerava moje telo. Kada sam te večeri otišla u krevet, još uvek sam na sebi osećala taj pritisak. Osećala sam kako se pojačava, od malog prsta prema palcu. Uživala sam u njemu. Više mi je značio, zaista, nego poljubac u čelo malo kasnije, pre nego što sam izašla iz njegovog automobila. Beše to kratak i formalan poljubac, skupljenih usta, položen u žurbi, od strane autoriteta.

Ključ od njegove kuće pojavio mi se na podu sobe, gurnuli su ga ispod vrata kada nisam bila u njoj. Ali nisam mogla da ga upotrebim. Da mi je to ponudio neko drugi, ne bih oklevala da iskoristim priliku. Posebno zbog grejalice. Ali u ovom slučaju, njegovo prošlo i predstojeće prisustvo u kući umanjili bi udobnost u toj situaciji i zamenili je zadovoljstvom koje je više kidalo živce nego što bi je uvećavalo. Sumnjam da bih bila u stanju da pročitam ijednu reč.

Očekivala sam da će me Meri izgrditi što nisam išla da gledam *Haljetak*. Mislila sam da joj kažem kako sam bila bolesna. Da sam se prehladila. Ali tada sam se setila da se u ovoj ustanovi na prehladu gleda ozbiljno, da se moraju nositi maske, koristiti dezinficijensi, ići u izolaciju. I uskoro sam uvidela da je beznadežno da sakrivam posetu doktorovoj kući. Ni za koga to nije bila tajna, čak ni za sestre, koje nisu ništa govorile, bilo zato što su bile suviše uzvišene i diskretne, ili zato što su takve veze prestale da ih interesuju. Ali bolničarke su me zadirkivale.

„Jeste li s uživanjem večerali pre neku noć?“

Ton im je bio prijateljski, kao da su to odobravale. Akcije su mi porasle kod njih. Šta god da sam bila, moglo se ispostaviti barem da sam žena sa muškarcem.

Meri se nije pojavljivala nedelju dana.

„Sledeće subote“, bile su njegove reči pre nego što mi je udelio poljubac. Opet sam ga čekala ispred trema, ali ovoga puta nije kasnio. Odvezli smo se do njegove kuće i ja sam ušla u dnevnu sobu dok je on ložio štednjak. Onda sam primetila prašnjavu električnu grejalicu.

„Niste hteli da se pozabavite mojom ponudom“, rekao je. „Mislili ste da to ne mislim ozbiljno? Ja uvek mislim ono što kažem.“

Rekla sam da nisam želela da dođem u grad jer sam se plašila da ne sretnem Meri.

„Zato što nisam bila na njenoj predstavi.“

„U redu, ako ćete svoj život da prilagodite njoj“, odgovorio je.

Meni je bio isti kao i prošli put. Odresci od svinjetine, instant pire, kukuruz iz konzerve umesto graška. Ovoga puta mi je dozvolio da mu pomognem u kuhinji, čak me je zamolio da postavim sto.

„Tako biste mogli da naučite gde šta stoji. Raspored je, verujem, prilično logičan.“

To je značilo da mogu da ga posmatram dok se petlja oko štednjaka. Lakoća njegove koncentracije, ekonomičnost pokreta, od svega toga me je neprestano podilazilo ushićenje.

Upravo smo počeli da jedemo, kada neko pokuca na vrata. On ustade i otključa bravu, kada unutra ulete Meri.

Nosila je kartonsku kutiju, koju je položila na sto. Onda je zbacila sa sebe kaput, da mi pokaže crveno-žuti kostim koji je nosila.

„Srećan vam Dan zaljubljenih“, reče ona. „Niste došli na moju predstavu, pa sam rešila da predstavu donesem kod vas.“

Stala je na jednu nogu, da bi šutnula čizmu sa druge, a onda je to isto uradila sa drugom čizmom. Odgurala ih je od sebe i počela da se šepuri oko stola i istovremeno peva, tugaljivim, ali energičnim mladalačkim glasom:

Zovem se Mali Božur

Dragi mali Božur,

Mada ne znam zašto.

I dalje me zovu Božur

Siroti mali Božur

Slatki mali Božur...

Doktor je ustao još pre nego što je ona zapevala. Stajao je pored štednjaka i ribao tiganju kojem je ispekao odreske od svinjetine.

Aplaudirala sam joj i rekla: „Kakav predivan kostim.“

Zaista je bio predivan. Crvena suknja, svetložuta podsuknja, lepršavo bela kecelja, izvezena košuljica.

„Moja mama ju je sašila.“

„Je l' ona i vezla košulju?“

„Naravno. Bila je budna do četiri ujutru, da završi kostim na dan priredbe.“

Vrtela se u krug i skakutala da ga pokaže sa svih strana. Posuđe sa polica je zazveketalo. Još više sam joj tapšala. Obe smo želele samo jedno. Da se doktor okrene i prestane da nas ignoriše. Da prozbori barem jednu učtivu reč, makar i mrzovoljno.

„A vid' sad ovo“, reče Meri. „Za Dan zaljubljenih.“ Rascepila je kartonsku kutiju i pokazala kolačiće, isečene u obliku srca, sa tamnocrvenom glazurom.

„Predivni su“, rekoh i Meri nastavi da poskakuje:

Ja sam kapetan Haljetka,

Kapetan pravi, neg' šta.

A ti si vrlo, vrlo dobar, neka svako zna

Da posada je moja najbolja.

Doktor se konačno okrenuo i ona mu je salutirala.

„U redu“, reče on. „Dosta za danas.“

Ona se pravila da ga ne vidi:

Tripot ura, i jedanput još

Za neustrašivog kapetana Haljetka...

„Rekao sam da je bilo dosta.“

„Za kapetana Haljetka...“

„Meri. Mi sada večeramo. A ti nisi pozvana. Da li ti to razumeš? Nisi pozvana.“

Konačno je ućutala. Ali na kratko.

„Dobro, onda *uua* za tebe. Nisi bio fin.“

„I ovi kolačići ti uopšte nisu potrebni. Na dobrom si putu da se ugojiš kao prasica.“

Lice joj se podnadulo kao da će da zaplače, ali je umesto toga rekla: „Ha, ko mi to kaže. Tebi je jedno oko razroko.“

„Dosta.“

„E, sam si to tražio.“

Doktor podiže njene čizme i stavi ih pred Meri.

„Obuj se.“

Ona je to i učinila, s očima punih suza, dok joj je nos curio. Disala je na sav glas. On uze njen kaput, ali joj nije pomagao dok je ona mlatila rukama kako bi pronašla rukave i zakopčala se.

„U redu. Reci, kako si došla ovde?“

Nije htela da mu odgovori.

„Pešice, je li? Pa, mogao bih da te odvezem kući. Da ne bi upala u neki smet i smrzla se iz samosažaljenja.“

Nisam rekla ni reč. Meri me nije nijednom pogledala. Trenutak je bio previše šokantan da bismo se pozdravile.

Kada sam ga čula kako pali automobil, počela sam da spremam sto. Nismo stigli do deserta, koji je opet trebalo da bude pita s jabukama. Možda on nije znao za neku drugu, ali je sve to bilo iz pekare.

Uzela sam jedan kolačić u obliku srca i pojela ga. Glazura je bila odvratno slatka. Nikakvog ukusa, ni na borovnicu, ni na višnju, samo šećer i crvena boja za kolače. Pojela sam još jedan, i još jedan.

Znala sam da je trebalo da se makar pozdravimo. Da je trebalo da joj zahvalim na kolačima. Ali to ne bi ništa promenilo. Ne bi to ništa promenilo, govorila sam sebi. Predstava nije bila upućena meni. Ili je tek mali njen deo bio za mene.

Bio je brutalan. Prenerazila sam se koliko je bio brutalan. Prema nekom tako sirotom. Ali on je to učinio zbog mene, na neki način. Da

mu ne bi skratili vreme koje će provesti sa mnom. Laskala mi je ta pomisao, i bilo me je sramota što mi to laska. Nisam znala šta da mu kažem kada se vrati.

On nije ni hteo bilo šta da kažem. Odveo me je u krevet. Da li je sve vreme tako stajalo u njegovim kartama, ili je to bilo iznenađenje kako za njega, tako i za mene? No, makar to što sam bila devica za njega nije bilo neočekivano – pripremio je peškiri i kondom – i bio je uporan i išao je lagano, što je sporije mogao. Moja strast nas je oboje podjednako iznenadila.

„Stvarno hoću da te oženim“, rekao mi je.

Pre nego što me je odvezao nazad, pobacao je kolačiće u sneg, sve ta crvena srca, da nahrani ptice.

Sve smo se dogovorili. Naša veridba – reč koju je on izgovarao s izvesnim oprezom – ticala se samo nas i nikoga više. Venčanje će se održati kada bude uspeo da dobije nekoliko slobodnih dana. Biće svedeno na puku ceremoniju venčanja, rekao je. Od mene očekuje da ne obaveštavam rodbinu. Trebalo bi da shvatim da on nije spreman da podnese ceremoniju koja se izvodi u prisustvu drugih, sa čijim nazorima se on ne slaže i koji bi nam se samo priglupo podsmevali.

Takođe ne podnosi ni prstenje sa dijamantima. Rekla sam mu da takav nikada nisam želela, što je bila istina jer o tome nikada nisam razmišljala. On je rekao da je to odlično. Znao je da ja nisam od onih konvencionalnih idiotkinja.

Bolje bi bilo da više ne večeramo zajedno, rekao je, ne samo zbog onoga što bi ljudi mogli da pričaju o nama, nego i zato što je teško obezbediti dovoljno mesa za dvoje ljudi sa bonovima za hranu za jednu osobu. Moje bonove nije mogao da iskoristi, pošto su bili predati u kuhinju – u kojoj je radila Merina majka – čim sam počela da radim u sanatorijumu.

Bolje bi bilo da ne privlačimo pažnju.

Naravno, svi su sumnjali da se nešto zbiva. Starije sestre su postale srdačne, čak bi mi i glavna sestra uputila bolni osmejak. Počela sam da se doterujem, skromno, skoro bez svesne namere. Odavala bih se sanjarenju, baršunasto nepokretna, oborenih očiju. Nije mi bilo jasno da me starije žene pomno posmatraju da vide

kojim pravcem će krenuti naša prisnost, kako bi na vreme zauzele stav pravednika ako doktor reši da me se otarasi.

Bolničarke su svim srcem bila na mojoj strani, zadirkivale su me da su mi u šolji čaja videle burmu.

Mesec mart iza bolničkih vrata beše tmuran i prometan. Najgori mesec u godini, govorele su bolničarke. Iz nekog razloga, ljudi bi uvteli sebi u glavu da baš tada umru, pošto su pregurali napad zime. Ako se neko dete ne bi pojavilo na času, nisam znala da li je došlo do naglog pogoršanja ili su ga ostavili da leži u krevetu zbog sumnje da se prehladilo.

Došlo je, međutim, vreme da doktor ispuni izvesne dogovore. Jednoga dana mi je ispod vrata gurnuo cedulju, s porukom da budem spremna do prve nedelje aprila. Tada će moći da nađe nekoliko slobodnih dana, osim ako ne nastupi neka prava kriza.

Idemo u Hantsvil.

Hantsvil – naša šifra za venčanje.

Ponela sam zelenu haljinu od krepa, hemijski opranu i pažljivo poslaganu u koferu. Pretpostavljam da ću morati da se presvučem u ženskom toaletu. Pored puta, gledam ima li ranog poljskog cveća, od kojeg bih mogla da napravim buket. Da li bi se on složio da imam buket? Ali prerano je čak i za neven. Ništa se ne vidi, osim mršavih omorika i ostrvaca kleke i močvara. A kod ukrštanja puteva, kaos od razbacanih stena koje su mi ovde postale poznate – krvavocrvenog železa i zakošenih grebena granita.

Radio u automobilu je uključen, svira trijumfalnu muziku jer saveznici stežu обруč oko Berlina. Doktor kaže da oni usporavaju kako bi pustili Ruse da uđu prvi. Kaže da će im biti žao zbog toga.

Pošto smo daleko od Amundsena, otkrivam da mogu da ga zovem Alister. Ovo je najduža vožnja otkako smo zajedno, i uzbuđuju me to muško ignorisanje mog prisustva – za koje znam da se brzo može pretvoriti u svoju suprotnost – i njegova vozačka veština. Ushićuje me što je on hirurg, mada to nikad ne bih priznala. U ovom trenutku, verujem da bih zbog njega legla u bilo koju močvaru ili blatnjavu jazbinu ili bih dala da mi prignječi kičmu o bilo koju stenu pored puta, ako bi zatražio od mene bliski susret. Takođe znam i da bi ta osećanja trebalo da zadržim za sebe.

Okrećem se budućnosti. Kada stignemo u Hantsvil, očekujem da ćemo naći sveštenika i stajati jedno pored drugog usred salona, nekog umereno otmenog salona, u kakvim sam čitav život sedela.

Ali, kada stignemo, otkrivam da postoje i drugi načini da se obavi venčanje, i da moj mladoženja gaji još jednu odbojnost, za koju nisam znala. Ne želi da ima nikakva posla sa sveštenicima. U gradskoj kući u Hantsvilu, popunjavamo formulare u kojima izjavljujemo da nismo oženjeni/udati i zakazujemo venčanje pred matičarom.

Vreme je ručka. Alister staje ispred restorana, koji bi mogao biti bliski rođak kafeteriji u Amundsenu.

„Je l' ovaj odgovara?“

Ali, pogledavši u moje lice, i on menja mišljenje.

„Ne? U redu.“

Na kraju, ručamo u prohladnoj gostinskoj sobi nekog otmenog starog pansiona ispred kojeg stoji reklama za piletinu. Tanjiri su ledeno hladni, nema drugih gostiju, nema muzike sa radija, čuje se jedino zveckanje naših escajga dok pokušavamo da raščerečimo žilavo pile. Sigurna sam da misli kako bismo možda bolje prošli u restoranu koji je najpre predložio.

Ipak, imam petlje da pitam za toalet i tamo, u još hladnijoj prostoriji nego što je ona u kojoj jedemo, vadim zelenu haljinu i oblačim je, popravljam šminku i nameštam kosu.

Kada izađem odatle, Alister ustaje da me pozdravi, smeje se i steže mi ruku, govori kako sam lepa.

Ukočeno se vraćamo u automobil, držimo se za ruke. On mi otvara vrata, obilazi okolo i seda za volan, namešta se, pali motor, a onda ga gasi.

Automobil je parkiran ispred neke gvoždare. Lopate za čišćenje snega se prodaju upola cene. Još uvek stoji natpis da vrše uslužno oštrenje klizaljki.

Sa druge strane ulice je drvena kuća, ofarbana masnom žutom bojom. Stepenci ispred ulaznih vrata deluju klimavo, a preko samih vrata su zakucane dve daske, u obliku slova X.

Ispred Alisterovog automobila je parkiran kamion, predratni model, nogostup i branike mu izjeda rđa. Iz gvoždare izlazi čovek u kombinezonu i penje se u kamion. Motor najpre brekće, pa klopara i

poskakuje u mestu, a zatim kamion odlazi. Sada se na njegovo mesto parkira kamion sa imenom gvoždare. Izgleda da nema dovoljno prostora. Vozač izlazi iz njega, prilazi automobilu i kuca Alisteru u prozor. Alister je iznenađen – da nije tako iskreno govorio, primetio bi problem. On spušta prozor i čovek ga pita da li smo se tu parkirali jer planiramo kupovinu u prodavnici. Ako ne, da li bismo mogli da se pomerimo na drugo mesto?

„Mi upravo odlazimo“, kaže Alister, čovek koji sedi pored mene i koji je nameravao da me oženi, ali sada to više ne planira. „Mi upravo odlazimo.“

Mi. Rekao je „mi“. Na trenutak, uživam u toj reči. Onda mislim, to je poslednji put. Poslednji put da budem obuhvaćena njegovim „mi“.

Nije bitno to „mi“, nije to ono što mi je predočilo istinu. Više njegov drugarski ton razgovora sa vozačem, njegovo mirno i razumno izvinjavanje. Skoro želim da se vrati onome što je malopre govorio, dok još nije primetio da kamion pokušava da se uparkira. To što je govorio beše grozno, ali se barem u stisku volana, u tom stisku i rasejanom pogledu i glasu naslućivao bol. Šta god da je govorio, dopiralo je iz iste one dubine iz koje je govorio dok smo zajedno bili u krevetu. Ali posle razgovora sa onim čovekom, to se izgubilo. On podiže prozor i pažnju usmerava prema automobilu, ide u rikverc i pomera ga tako da se ne dodirne sa kamionom, kao da nema više šta da se kaže, ili preduzme.

„Ne mogu“, rekao je.

Ne može dalje.

Ne može to da objasni.

Oseća jedino da bi to bila greška.

Pada mi na pamet da više nikada neću moći da pogledam u zaobljeno S, kao na reklami za oštrenje klizaljki, ili u daske unakrst zakucane preko vrata žute kuće, a da ne čujem njegov glas.

„Odvešću te do stanice. Kupiću ti kartu za Toronto. Siguran sam da predveče ima neki voz za Toronto. Izmisliću neki verovatni izgovor i poslaću ti stvari. Daćeš mi adresu u Torontu. Mislim da je nisam sačuvao. Da, i napisaću ti pismo preporuke. Odlično si radila posao. Ionako ne bi završila polugodište – nisam stigao da ti kažem da će decu premestiti u drugi sanatorijum. Biće velikih promena.“

Novi ton u njegovom glasu, skoro bezbrižan. Ton olakšanja. Pokušava da ga zadrži, da ne malaksa preda mnom.

Posmatram ulice. Kao da me odvođe na vlastito pogubljenje. Ne još. Još malo. Još malo čujem njegov glas po poslednji put. Još malo.

On ne mora da pita kuda se ide za stanicu. Pitam ga naglas da li je i druge devojke na ovakav način ispratio.

„Ne budi takva“, kaže.

Sa svakim skretanjem, kao da mi sve više skraćuje život.

U pet popodne ima voz za Toronto. Čekam u automobilu, dok on stoji u redu. Vraća se s kartom u ruci, i razigranog koraka, čini mi se. Mora da je to shvatio, jer u blizini automobila poprma ozbiljniji izraz.

„Unutra je fino i toplo. Ima i toalet za dame.“

Otvora mi vrata.

„Šta misliš, da te sačekam i otpratim? Možda negde ima da se pojede pristojna pita. Ručak je ionako bio grozan.“

Trzam se na ove reči. Izlazim iz automobila i idem ispred njega, u stanicu. On upire prstom u žensku čekaonicu. Podiže obrve i pokušava da se poslednji put našali.

„Ko zna, možda ćeš kasnije misliti da ti je ovo bio jedan od najsrećnijih dana u životu.“

Biram klupu sa koje se vidi ulaz u stanicu. Da bih mogla da ga ugledam ako se bude vratio. Možda će mi reći da je sve to bila šala. Ili iskušavanje, kao u nekoj srednjovekovnoj drami. Ili da nije imao srca da mi to uradi. Da se vraćao autoputem i ugledao bleđu prolećnu svetlost na stenama, koje smo pre nekoliko sati zajedno posmatrali. Da se zapanjio kada je shvatio svoju ludost, okrenuo se i najvećom brzinom se vratio.

Proći će još najmanje sat vremena pre nego što voz za Toronto uđe u stanicu, ali jedva opažam kako protiče vreme. Još uvek mi umom kolaju fantazije. Uključavam se u voz kao da su mi članci lancima vezani. Pripijam lice uz prozor, gledam na peron dok pištaljka svira polazak. Nije još kasno da iskočim iz voza. Da iskočim u slobodu i otrčim iz stanice na ulicu, gde je on upravo parkirao automobil, skakuće uz stepenice i razmišlja: samo da ne zakasnim, samo da na zakasnim.

Trčim mu u susret. Samo da ne zakasnim.

Stvara se pometnja među putnicima, deru se i dovikuju, čitavo jato novopridošlih putnika se gura među sedištima. Srednjoškolke u sportskoj opremi dobacuju podrugljive primedbe. Kondukter je nezadovoljan, požuruje ih da što pre zauzmu sedišta.

Jedna od njih – možda najglasnija – jeste Meri.

Okrećem glavu i više ne gledam u njih.

Ali ona je stvarno tu, više moje ime, želi da zna gde sam bila.

Da posetim prijateljicu, kažem joj.

Uz tresak seda pored mene i priča mi o košarkaškoj utakmici protiv Hantsvila. Ludilo. Ali su izgubile.

„Baš su nas isprašile?“, uzvikuje ona, tobože oduševljeno, dok se ostale kikoću i cere. Spominje rezultat, koji je zaista zaprepašćujući.

„Stvarno si se doterala“, kaže ona. Ali nije mnogo radoznala, prihvata moje objašnjenje bez posebnog interesovanja.

Nije ni primetila kada joj kažem da idem u Toronto da vidim babu i dedu. Ni reči o Alisteru. Čak ni one ružne. Nije to zaboravila. Čitavu tu scenu je negde uredno pohranila, zajedno sa ostalim bivšim sopstvima. Ili je ona, možda, stvarno od onih osoba koje tako lakomisleno podnose poniženja.

Sada sam joj zahvalna, iako u tom trenutku nisam bila sposobna da to osetim. Da sam bila sama, šta bih uradila kada bi voz stao u Amundsenu? Izašla iz njega, otrčala njegovoj kući, da mi objasni zašto, zašto. Zauvek bi me pekla takva sramota.

Stajanje u Amundsenu beše jedva dovoljno da se okupi tim, a kondukter ih je upozoravao da ako ne izađu, završiće u Torontu.

Godinama sam zamišljala kako ću ga slučajno sresti. Živela sam i još uvek živim u Torontu. Izgleda da pre ili kasnije svako dospe u taj grad, barem na neko vreme.

Posle više od deset godina, to se konačno desilo. Dok smo prelazili prometnu ulicu, u kojoj nismo mogli čak ni da usporimo i zastanemo. Dok smo išli u suprotnim smerovima. Dok smo u isto vreme zaprepašćeno zurili u naša, zubom vremena načeta lica.

„Kako si?“, viknuo mi je, a ja sam odgovorila: „Dobro sam.“ I onda sam još dodala: „Srećna sam.“

To je bila tek delimična istina, u to vreme. Imala sam prepirku sa mužem oko plaćanja duga koje je napravilo njegovo dete iz

prethodnog braka. Tog popodneva sam išla na predstavu u Umetničku galeriju, kako bi mi se mozak malo opustio.

„Odlično“, doviknuo mi je još jednom.

Još uvek mi se čini da smo mogli da izađemo iz te gomile, da smo za tren oka mogli da budemo zajedno. Ali je takođe bilo izvesno da bi nam se potom pravci razišli, kao što se i desilo.

Kada sam prešla na drugu stranu ulice, nije bilo ni dozivanja poslednjim dahom, ni ruke na ramenu. Samo mi je sinulo sećanje kako su mu se kapci jednog oka šire otvarali od drugog. Beše to levo oko, uvek levo, koliko se sećam. Tada bi uvek izgledao neobično, kao da se prenuo zbog nečega, i začudio, kao da mu je na pamet palo nešto ludački i nemoguće, zbog čega je na ivici da prsne u smeh.

To je bilo sve. Produžila sam kući.

Imala sam isti osećaj kao i kada sam napuštala Amundsen. Voz me je odvlačio, u neverici. U ljubavi se, očigledno, ništa ne menja.

*(Sa engleskog preveo Predrag Šaponja)
objavljena 2012.*

LICE

Ubeđen sam da me je otac pogledao – da me je stvarno video – samo jedanput. Posle toga, znao je sa čime ima posla.

U ta vremena, očeve nisu puštali u blistave sale u kojima su se rađale bebe, niti u sobe sa ženama koje će uskoro da se porode, dok u sebi prigušuju jecaje ili pate na sav glas. Očevi bi pogledali majke tek kada bi njih, oprane, svesne i ušuškane u ćebad pastelnih boja, premestili u bolničke sobe ili u privatne boksove. Moja majka je ležala u privatnom boksu, kao što je i dolikovalo njenom statusu u gradu, iz čega se, zapravo, jasno videlo kako će stvari da proizađu.

Ne znam da li je otac video majku pre nego što je stao ispred prozora porodilišta kada me je prvi put pogledao, ili je to bilo posle toga. Pre mi se čini da je to bilo posle toga, te da je ona – čuvši njegove korake pred vratima – u njima osetila bes, iako još uvek nije znala šta ga je izazvalo. Jer ipak, rodila mu je sina, a to je valjda želja svakog muškarca.

Znam šta je on tada rekao. Ili šta mi je ona rekla da joj je on rekao.

„Ha, izgleda kao parče džigerice.“

I potom: „Ne moraš se truditi da to nosiš kući“.

S jedne strane, lice mi je bilo – i još uvek jeste – normalno. Čitavo telo mi je bilo normalno, od stopala do ramena. Bio sam dugačak pedeset i jedan i po centimetar, a težak tri kilograma i šeststo pedeset grama. Krupan dečaćić, svetlije puti, iako mi je koža verovatno još uvek bila pomalo crvenkasta od nedavnog putovanja.

Moj mladež na rođenju nije bio crvene, već purpurne boje. U ranom detinjstvu je bio tamniji, ali je nešto izbledeo što sam više stario, iako nikada toliko da postane nebitan, da prestane da bude prva stvar koju ljudi na meni zapaze, na samoj glavi, da prestane da šokira one koji mi prilaze sa leve strane. Izgledam kao da je neko na mene prosuo sok od grožđa, poprskao me snažnim pljuskom koji se

pretvara u kapljice tek kada dođe do potiljka. I koji prilično zaobilazi nos, okrznuvši pri tom kapak.

„Zbog njega ti beonjače izgledaju tako ljupko i jasno“, beše jedan od idiotskih izgovora koji bi mi majka upućivala, u nadi da će mi to pomoći da se divim sebi, a koji sam morao da joj oprostim. I nešto čudno se desilo. Skoro da sam joj poverovao, onako zaštićen od svega.

Naravno, otac nije mogao da spreči moj dolazak kući. Naravno i da je moje prisustvo i postojanje stvorilo monstruozi razdor među roditeljima. Iako mi je teško da poverujem kako među njima nikada nije bilo nekakvog razdora, neke vrste nerazumevanja ili, barem, hladnog razočarenja.

Otac je bio sin neobrazovanog preduzetnika koji je najpre posedovao štavionicu kože, a kasnije i fabriku rukavica. Tokom dvadesetog veka prosperitet je opadao, ali je velika kuća moga dede još uvek dostojanstveno stajala, kao i kuvar i baštovan koji su kod njega radili. Otac je upisao koledž, učlanio se u bratstvo, dobro se istutnjao, kako se tada govorilo, i potom stupio u službu kod osiguravajuće kuće kada je fabrika rukavica bankrotirala. U gradu je bio popularan isto kao i na koledžu. Dobar igrač golfa, izvrstan jedriličar. (Nisam spomenuo da smo stanovali na litici iznad jezera Hjuron, u viktorijanskoj kući koja je gledala na zalazak sunca).

Kod kuće, najživopisnija osobina oca bila je sposobnost da mrzi i prezire. Ta dva glagola često idu ruku pod ruku. Mrzeo je i prezirao određenu vrstu hrane, marke automobila, muziku, načine govora i oblačenja, voditelje šaljivih emisija na radiju, a kasnije i televizijske voditelje, zajedno sa uobičajenim asortimanom rasa i klasa koje je u njegovo vreme bilo sasvim uobičajeno mrzeti i prezirati (mada ne baš tako duboko kao on). U stvari, njegovom mišljenju bi se u gradu retko kada suprotstavljao neko od njegovih drugova sa jedrenja ili od stare braće. Mislim da je ta njegova naglost rađala nelagodu, koja se skoro izjednačavala sa divljenjem.

Svakome skreše u brk. To su govorili za njega.

Naravno, neko poput mene je za njega bio uvreda sa kojom se suočava svaki put kada otvori vrata. Doručkovao je sam i nije ručao kod kuće. Majka je jela sa mnom doručak i ručak, kao i jedan deo večere, a onda bi otišla kod njega. Na kraju sam uvideo da je i oko

ovoga postojala neka vrsta sukoba, te da je zato sedela sa mnom i potom odlazila da jede kod njega.

Jasno je da njihov brak nisam činio nimalo snošljivijim.

A kako su se njih dvoje uopšte združili? Ona nije išla na koledž; morala je da pozajmi novac kako bi pohađala učiteljsku školu. Bojala se jedrenja, nespretno je igrala golf, a ako je ikada bila lepa, kao što su mi govorili neki ljudi (takav sud je teško doneti kada je u pitanju vaša majka), njena lepota nije baš bila od one vrste kakvoj bi se divio otac. Za izvesne žene je govorio da „obaraju s nogu“, a u starosti je takve radije nazivao „lutkicama“. Majka nije stavljala ruž na usne, brushalteri joj nisu isticali grudi, kosa joj je bila čvrsto svezana u punđu koja je naglašavala širinu njenog belog čela. Njena odeća je kaskala za modom, izgledala je bezlično i dostojanstveno. Čovek bi je mogao zamisliti kako nosi nisku od finih bisera, mada mi se čini da to na njoj nikada nisam video.

Ono što pokušavam da kažem jeste to da sam možda upravo ja bio onaj blagosloveni izgovor koji im je podario gotov povod za svađu, nerešivi problem koji ih je podsetio na njihove prirodne razlike, zbog koga bi, zapravo, istog trena postajali opušteniji. Tokom svih tih godina koje sam proveo u našem gradu, nisam upoznao nikoga ko je bio razveden, tako da su sigurno postojali i drugi parovi koji su živeli u istoj kući, a vodili odvojene živote, drugi muškarci i žene koji su prihvatili činjenicu da se izvesne reči i dela nikada ne mogu oprostiti, da postoje granice koje se ne mogu srušiti.

U ovakvoj priči ne iznenađuje da je otac previše pio i pušio – kao, uostalom, i većina njegovih prijatelja, u kakvoj god da su bili situaciji. U pedesetim godinama je doživeo šlog i umro je posle nekoliko meseci provedenih u krevetu. Takođe ne iznenađuje ni to što ga je majka sve vreme negovala kod kuće, dok ju je on, umesto da bude nežan i zahvalan, nazivao pogrđnim imenima, glasom ogrubelim od nesreće, ali za nju dovoljno razgovetnim. Činilo se da je time bio prilično zadovoljan.

Na sahrani mi je jedna sedokosa žena rekla: „Vaša majka je prava svetica“. Istoga trenutka sam je zamrzeo. U to vreme sam bio na drugoj godini koledža. Nisam se pridružio bratstvu moga oca, niti sam bio pozvan među njih. Moji prijatelji su planirali da budu pisci i glumci, bili su to sve sami mudrijaši, posvećenici dokolice, oštri

kritičari društva i novorođeni ateisti. Ja nisam imao poštovanja prema ljudima koji su se ponašali kao sveci. Istinu govoreći, to je cilj kojem ni moja majka nije težila. Toliko je bila daleko od svake pobožnosti da me nikada nije zamolila, kada bih se vratio sa svojih putovanja, da odem kod oca i pokušam da se pomirim s njim. Nije ona bila blesava.

Meni je bila posvećena – mislim da je to prava reč, iako je ni ona ni ja nikada ne bismo upotreбили – dok nisam napunio devet godina. Lično me je podučavala. Onda me je poslala u školu. Ovo zvuči kao recept za katastrofu – iznenada baciti razmaženog dečaka sa ljubičastim licem među zadirkivanja i okrutne nasrtaje mladih divljaka. Ali meni nije bilo loše, i do dana današnjeg nisam siguran kako je to bilo moguće. Bio sam visok i snažan za svoje godine, što je moglo da bude od pomoći. Mada mi se čini da je atmosfera u našoj kući, klima zlovolje, surovosti i odvratnosti koja je dopirala od često odsutnog oca, svako drugo mesto morala da učini normalnim, pa čak i prijatnim. Nije se radilo o tome da je neko pokušavao da prema meni bude fin. Dobio sam i ime – Groždani. Ali skoro svako je imao podrugljivi nadimak – dečak kome su toliko smrdjele noge da mu nije pomagalo ni svakodnevno pranje, veselo je nosio nadimak Tvor. I ja sam pristao na svoj. Majci sam pisao komična pisma, a ona mi je sličnim tonom odgovarala, šaljivo opisujući događaje u gradu i crkvi – nezaboravan joj je opis svađe oko pravog načina kako treba seći sendviče za čajanku – a uspevala je i da duhovito, bez imalo gorčine, spomene oca, koga je nazivala Njegovom Visošću.

U ovom opisu, oca sam predstavio kao zver, a majku kao spasiteljicu i zaštitnicu, što je, verujem, bila istina. No, čak i pre nego što sam krenuo u školu, oni nisu bili jedini ljudi u mojoj priči, a atmosfera u kući nije bila jedina koju sam poznavao. Velika drama mog života, kako sam o njoj mislio, uključivala je još nekoga.

Velika drama. Sramota me je što sam to napisao. Pitam se da li ta fraza zvuči jeftino i satirično, ili pre kao dosadno preuveličavanje samoga sebe. Ali tada pomislim, nije li za mene normalno da sagledavam život na takav način, uzme li se u obzir kakav sam život odabrao?

Postao sam glumac. Da li je to iznenađenje? Naravno, u koledžu sam se družio sa ljudima koji su bili aktivni u pozorištu, a na

poslednjoj godini studija sam čak režirao jednu predstavu. Uvek je kolala dosetka, koja je poticala od mene, da glumim tako što sam na pozornici uvek okrenut neobebeženom stranom lica prema gledalištu, a po potrebi hodam unatraške. No, takvi drastični manevri mi nikada nisu bili potrebni.

U to vreme su se na nacionalnom radiju redovno izvodile radio drame, a nedeljom uveče je program bio naročito ambiciozan. Emitovale su se adaptacije romana. Šekspir. Ibzen. Moj glas je bio prirodno prilagodljiv, a uz malo treninga se dodatno popravio. Najpre sam dobijao sporedne uloge. U doba kada je televizija čitav taj posao gurnula u zapećak, pojavljivao sam se na radiju skoro svake nedelje, a moje ime je bilo poznato vernoj publici, koliko god mala ona bila.

Kada više nisam nastupao u radio dramama, glas me je još uvek dobro služio, tako da sam mogao dobiti posao spikera, najpre u Vinipegu, a potom u Torontu. Poslednjih dvadeset godina radne karijere, bio sam voditelj muzičkih emisija eklektičnog sadržaja, koje su se emitovale radnim danima popodne. Nisam birao muziku, kao što bi pomislila većina ljudi. Moje poznavanje muzike je ograničeno. Ali uspeo sam da od sebe stvorim prijatnu i pomalo neobičnu radijsku ličnost. U emisiju je stizalo mnogo pisama od slušalaca. Pisali su nam iz staračkih domova i domova za slepe, ljudi koji su poslovno prevaljivali velike, montone razdaljine i domaćice koje su dane provodile u kuvanju i peglanju, farmeri u traktorskim kabinama koji su nas slušali ili drljačama prelazili široka prostranstva njiva. Iz čitave zemlje.

Kada sam konačno otišao u penziju, stizale su laskave izjave ljudi koji su govorili da se osećaju kao da su izgubili bliskog prijatelja ili člana porodice. Time su mislili da im je pet dana nedeljno izvesna količina vremena bila pouzdano ispunjena. Nikada nisu bili iznevereni, zbog čega su bili istinski, do stida zahvalni. Morao sam paziti da se ne zagrcnem od plača dok sam u etru čitao njihova pisma.

Ipak, sećanje na program i mene je brzo izbledelo. Privrženu publiku su privukle nove emisije. Sa poslom sam napravio potpuni raskid, odbivši da vodim dobrotvorne aukcije ili držim nostalgične govore. Nekoliko godina pre toga mi je umrla majka u dubokoj

starosti, ali porodičnu kuću nisam prodao, nego sam je izdavao. Sada sam se spremio da je prodam, tako da sam dao otkaz podstanarima. Odlučio sam da se nastanim u njoj čim se dovede u red to mesto, a pogotovo okolni vrt.

Kao odrastao čovek, nisam bio usamljen. Imao sam prijatelje. Takođe i žene. Pojedine žene se specijalizuju za muškarce za koje misle da im nedostaje hrabrosti i željno traže takve da se s njima zabavljaju kako bi sebi pokazale da su velikodušne. Čuvao sam se takvih žena. Žena s kojom sam tih godina bio u najprisnijim odnosima radila je na portirnici radio stanice. Bila je to fina i razborita osoba, ostavljena sa četvoro dece. Bilo je nagoveštaja da ćemo početi da živimo zajedno, čim se deca odvoje od njene ruke. Ali najmlađe dete je bila ćerka, koja je uspela da rodi svoje dete, a da ne napusti majčin dom, tako da su moja očekivanja iščezla, zajedno sa našom vezom. Kada sam se penzionisao, popričao sam s njom telefonom i preselio se u svoju staru kuću. Pozvao sam je u posetu. A onda mi je iznenada objavila da se udaje i seli u Irsku. Toliko me je to pogodilo da nisam ni upitao da li će povesti sa sobom ćerku i bebu.

Vrt je u velikom neredu. Razgranato staro žbunje među korovom; izreckani listovi, veći od kišobrana, označavaju leju rabarbare; pet-šest stabala jabuka, sa sitnim crvljivim plodovima od sorte čije sam ime zaboravio. Komadići vrta koje sam raskrčio deluju sređeno, ali pored njih stoji malo brdo od naslaganog korova i šikare. Koje se mora odvesti sa imanja, o mom trošku. U mestu više nije dozvoljeno paljenje smeća.

O tom vrtu se starao baštovan po imenu Pit. Zaboravio sam mu prezime. Za sobom je vukao nogu, a glava mu je bila nakrivljena na stranu. Ne znam da li je imao neku nezgodu ili je preležao šlog. Radio je polako, ali marljivo, i uvek je, manje ili više, bio neraspoložen. Majka mu se obraćala tiho i sa poštovanjem, ali je on njene ideje za leje cveća smatrao lošim. A ja mu se nisam dopadao jer sam stalno vozio tricikl tamo gde ne bi trebalo, i zato što je verovatno znao da ga iza leđa zovem Sniki Pit³. Ne znam odakle mi ideja za to. Da li sam to pročitao u nekom komičnom stripu?

Upravo sam se setio da je postojao još jedan razlog za njegovo srdito gundanje svaki put kada bi me video. Čudno mi je da na to nisam ranije pomislio. Obojica smo imali telesnu manu, bili smo žrtve fizičke zle kobi. Pomislili biste da to ljude združuje, ali se često dešava upravo suprotno. Obojica smo podsećali jedan drugoga na nešto što bismo radije zaboravili.

Ali nisam siguran da je to i kod mene bio slučaj. Majka je tako vodila brigu da najveći deo vremena nisam bio ni svestan svog stanja. Tvrdila je da mi drži časove kod kuće jer imam osetljiva pluća, pa želi da me zaštiti od nasrtaja klica u školi. Ne znam da li je u to iko poverovao osim mene. A što se tiče očevog neprijateljstva, koje je prožimalo čitavu kuću, ne verujem da sam bio izuzet od njega.

Ovde moram reći, uz rizik da ću početi da se ponavljam, kako mi se čini da je majka uradila pravu stvar. Moja mana bi bila istaknuta u suviše mladom uzrastu, bio bih proganjan i napadan od druge dece, i ne bih imao gde da se sakrijem. Sada su stvari drugačije, a dete pogođeno nekom manom, kao ja, u opasnosti je da ga uguše preteranom brigom, a ne od zadirkivanja i izolovanja od vršnjaka. No, život u tim vremenima je veliki deo svoje energije, duha i folkloru, kao što je majka verovatno znala, crpeo iz čiste pokvarenosti.

Do pre nekoliko decenija, a možda i više, na našem imanju je bila još jedna zgrada, kolibica koja je Pitu služila kao spremište za alat i u koju su odlagane različite stvari kojima smo se nekada služili, dok ne donesemo odluku šta ćemo sa njima. Srušili smo je kada je Pit zamenjen energičnim mladim parom, Džini i Francom, koji su u kamionu doveli svoju najsavremeniju opremu. Kasnije su se oni posvetili uzgoju voća i povrća, ali su njihovi tinejdžeri već bili dovoljno veliki da kose travu – majka je ionako izgubila interesovanje za bilo šta drugo.

Ali da se vratim zgradi (kako ja volim da zaobilazim tu temu). Pre nego što je pretvorena u spremište za alat, u njoj se stanovalo. Najpre je unutra živeo bračni par Belovih, koji su kod babe i dede radili kao kuvarica i domaćica, odnosno baštovan i vozač. Deda je imao pakarda, ali nikada nije naučio da vozi. Kada sam se rodio, nije

više bilo ni Belovih, ni pakarda, ali su tu zgradu i dalje zvali koliba Belovih.

Dok sam bio dete, u njoj je nekoliko godina stanovala žena po imenu Šaron Satls, zajedno sa ćerkom Nensi. U grad se doselila sa suprugom, doktorom koji je upravo započinjao lekarsku praksu, ali je umro godinu dana kasnije od trovanja krvi. Ona je u gradu ostala sa bebom, bez novca i, kao što se govorilo, „bez ljudi“. To je verovatno trebalo da znači bez ljudi koji bi joj pomogli ili koji bi joj se ponudili da je prime. Neko vreme je radila u osiguravajućem društvu kod moga oca i potom se preselila u kolibu Belovih. Nisam siguran kada se to tačno desilo. Koliko je Nensi imala godina kada sam je upoznao? Da li je imala samo tri godine? Ne, pre će biti četiri. Bila je pola godine mlađa od mene. Ali ja se ne sećam kada su se uselili, ili kada je koliba bila prazna. U to doba je bila okrečena u prljavu ružičastu boju, a meni se uvek činilo da je gospođa Satls tako htela, kao da nije mogla živeti u drugačije ofarbanoj kući.

Naravno, zvao sam je gospođa Satls, iako sam znao njeno ime, što često nije bio slučaj sa ostalim odraslim ženama. U to vreme, Šaron je bilo retko i neobično ime. I imalo je veze sa crkvenom himnom koju smo nedeljom učili na veronauci, na koju me je majka slala jer su na nas strogo pazili i nigde nisam mogao da se sakrijem. Pevali smo himne čije su reči bile projektovane na platnu i mislim da je većina nas, još pre nego što smo naučili da čitamo, na osnovu njih stekla neku predstavu o stihovima.

Pokraj senovitog potoka Siloamskog

Kako je sladak ljiljan što raste!

Kako je sladak dah rosnih ruža

Šarona pored brega!

Ne verujem da je u uglu ekrana zaista stajala ruža, ali sam ipak video jednu – vidim je jasno – izbledelo ružičaste boje, čiju sam auru smesta preneo na ime Šaron.

Ovo ne znači da sam se zaljubio u Šaron Satls. Bio sam i pre toga zaljubljen, tek što sam prohodao, u jednu muškobanjastu devojčicu po imenu Besi, koja me je u parku izvukla iz kolica, stavila na ljuljašku i tako snažno zaljuljala da se umalo nisam prevrnuo. Kasnije sam bio zaljubljen u majčinu prijateljicu sa plišanim reverima na kaputu i glasom koji je, činilo se, odgovarao tom materijalu. Šaron

Satls nije bila tip žene u koji bih se zaljubio. Glas joj nije bio mekan poput pliša i nije se trudila da me zabavi. Bila je visoka i veoma mršava za jednu majku – na njoj uopšte nije bilo oblina. Kosa joj je bila boje karamele, smeđa sa zlatnim krajevima, a za vreme Drugog svetskog rata ona je još uvek nosila kratko podšišanu frizuru. Na usne je stavljala svetlocrveni ruž u debelom premazu, poput filmskih zvezda koje sam viđao na plakatima, a po kući je obično nosila kimono, na kojem su bile naslikane neke blede ptice – možda rode? – čije su me noge podsećale na njene. Mnogo vremena je ležala na kauču i pušila, a ponekad je, da bi zabavila nas ili sebe, ispružila noge uvis i zamahnula, posle čega bi preko sobe, jedna za drugom, poletele njene papuče, lake poput pera. Kada ne bi bila besna na nas, glas joj je bio promukao i hrapav, ne baš neprijateljski, ali bez imalo nežnosti, razboritosti ili prekora. Gromko je odjekivao, ukazujući na tugu kakvu sam i očekivao od jedne majke.

„Hej, vas dva majmunčeta“, vikala je. „Izađite napolje i pustite me malo na miru.“

Već bi se smestila na kauč, sa pepeljarom na stomaku, dok smo mi gurali Nensine autiče preko poda. Koliko dugo je trebalo da traje mir koji je tražila?

Ona i Nensi su se hranile bez nekog reda, a kada bi ušla u kuhinju da spremi obrok, nikada se nije vraćala sa kakaom ili krekerima od integralnog brašna. Sa druge strane, Nensi nije bilo zabranjeno da supu od povrća, gustu kao puding, grabi iz konzerve, ili da pirinčane pahuljice jede pravo iz kutije.

Da li je Šaron Satls bila ljubavnica moga oca, koji joj je obezbedio posao i besplatno stanovanje u ružičastoj kolibi?

Majka je o njoj govorila blagonaklono, neretko spominjući tragediju koja ju je zadesila i smrt mladog supruga. Svaki put bismo poslali služavku da joj odnese maline ili mlade krompiriće, tek iskopane iz bašte. Naročito mi je ostalo u sećanju kada smo joj doneli grašak, još uvek vidim Šaron Satls kako leži na krevetu i kažiprstom katapultira zrno uvis, uz reči: „Šta da radim s ovim?“

„Skuvajte ih u vodi“, pokušao sam da joj pomognem.

„Nemoj zezati?“

Što se tiče oca, nikada ga nisam zatekao kod nje. Kasno je odlazio na posao, odakle bi se brzo vraćao, kako bi mogao da nastavi sa

različitim vrstama rasonode.

Bilo je dana kada Nensina majka nije bila kod kuće – nije bilo kimona na kauču – tako da se moglo pretpostaviti da tim danima ne puši, niti se izležava, nego radi u očevoj kancelariji, tom legendarnom mestu koje nikada nisam video i u kojem sigurno nisam bio dobrodošao.

Tada bi u kuhinji kolibe sedela gospođa Kod, prilično zlovoljna osoba, slušala sapunske opere na radiju i jela sve što je bilo pri ruci. Nikada mi nije palo na pamet da je majka mogla, pošto smo Nensi i ja obično zajedno provodili vreme, da se ponudi da pazi na nas dvoje, ili da zamoli našu služavku da to učini, kako ne bi morala da unajmi gospođu Kod.

Sada mi se čini da smo se nas dvoje igrali od jutra do mraka. To je trajalo od moje pete, pa do osme i po godine. Najviše smo se igrali napolju – mora da je padala kiša onda kada smo boravili unutra i nervirali njenu majku. Nismo smeli da se približavamo povrtnjaku i morali smo se truditi da ne zgazimo leje sa cvećem, ali smo se stalno muvali oko čokota sa malinama i pod zasadima jabuka na neuređenoj zemlji iza kolibe, na kojoj smo pravili skloništa za sakrivanje od nemačkih bombardera.

Zapravo, severno od našeg grada je bio poligon za obuku i nad nama su stalno leteli pravi avioni. I zbog svega što nas je podsećalo na rat, odlučili smo da Pita pretvorimo ne samo u lokalnog neprijatelja, nego u nacistu, a njegovu kosilicu u tenk. Ponekad bismo na njega bacali jabuke sa drveta koje je sakrivalo naš bivak. Jednom prilikom se požalio majci i to nas je koštalo izleta na plažu.

Ona je često s nama vodila na plažu i Nensi. Ali ne na onu sa vodenim toboganom, u blizini naše kuće, do koje se dolazilo spuštanjem niz liticu, već na jednu malu plažu do koje se stizalo automobilom, bez razuzdanih plivača i skijaša na vodi. Štaviše, oboje nas je naučila da plivamo. Nensi se manje plašila od mene, bila je lakomislena, što me je često nerviralo, tako da sam je jednom zgrabio pred nadirućim talasom i seo joj na glavu. Ona se šutirala i koprčala i konačno izmigoljila na slobodu.

„Nensi je devojčica“, grdila me je majka. „Ona je devojčica i trebalo bi da se ponašaš prema njoj kao prema mlađoj sestri.“

A ja sam upravo to i činio. Nisam je smatrao slabijom od sebe. Sitnijom – to da, ali je to ponekad umelo da bude prednost. Kada bismo se verali uz drveće, mogla je da poput majmuna visi sa grana koje mene ne bi izdržale. A kada smo se jednom potukli, ujela me je za ruku kojom sam je držao i počela da sisa krv. Tada su nas razdvojili, pretpostavljam da je to bilo na nedelju dana, ali naši mrki pogledi sa prozora ubrzo su prerasli u poglede žudnje i preklinjanja da se ponovo družimo, tako da je zabrana ubrzo skinuta.

Zimi su nam dopuštali da tumaramo po čitavom imanju. Gradili smo tvrđave od snega, krcate cepanicama i arsenalom grudvi, koje bismo zavitali na svakoga ko bi prošao. Ali retko ko bi prolazio, pošto smo bili na kraju slepe ulice. Morali smo napraviti Sneška Belića, da bismo makar imali koga da tučemo.

Možda se pitate da li je među nama bilo seksualnih igara. Da, bilo je i toga. Sećam se jednog veoma vrelog dana, kako smo se sakrili u šatoru, podignutom iza kolibe – nemam pojma zašto baš tamo. Četvoronoške smo ušli u njega, s namerom da istražimo jedno drugo. Šatorsko platno je imalo pomalo erotski i dečji miris, poput zadaha rublja koje smo skinuli sa sebe. Od golicanja smo se uzbudili, pa razljutili, i ubrzo smo plivali u znoju, svrbelo nas je sve po koži i osećali smo stid. Kada smo se iskobeljali odatle, bili smo međusobno udaljeniji nego inače i neobično svesni jedno drugoga. Ne sećam se da li smo to ikada ponovili, sa istim rezultatom, ali ne bih bio izneđen da smo to uradili.

Nensinog lica se ne sećam tako jasno kao lica njene majke. Mislim da im je ten bio međusobno sličan. Plava kosa, koja je toliko izbledela na suncu da je na kraju postala smeđa. Ružičaste, pomalo crvene usne. Da, vidim i njene rumene obraze, kao da su ofarbani krejonom. Koji su boju dugovali vremenu provedenom pod vedrim nebom i njenoj energičnosti.

U mojoj kući je vladalo prećutno pravilo da su za nas bile zabranjene sve sobe osim onih koje su nam bile dozvoljene. Nismo ni sanjali da se popnemo na sprat ili da uđemo u prednji salon ili trpezariju. U kolibi smo, pak, svuda mogli da zavirimo, a podrum beše zgodno mesto kada bismo se umorili na popodnevoj žegi. Na podrumskim stepenicama nije bilo rukohvata i mi smo svaki put sve smelije skakali sa stepeništa na prljavi pod. Kada bi nam to dosadilo,

penjali smo se na staru zapregu, skakutali oko nje i mamuzali imaginarnog konja. Jednom smo zapalili cigaretu koju je Nensi ukrala od mame. (Nismo se usudili da uzmemo više od jedne). Nensi se tom prilikom bolje snašla, pošto je imala više prakse.

U podrumu se, pored ostalih stvari, nalazio i jedan drveni kredenac, po kojem su bile naslagane limenke sa skamenjenom farбом i lakom, čitav asortiman slepljenih četkica, štapića za mešanje i daščica na kojima su razmazivane boje i čišćene četkice. Nekoliko limenki je još uvek imalo na sebi čvrsto slepljen poklopac, koji smo s mukom skinuli, otkrivši tada da se farba još uvek može upotrebiti kada se malo promeša. Onda smo dugo vremena pokušavali da smekšamo vrhove četkica gurajući ih u farbu i razmazujući ih po kredencu. Nije bilo rezultata, napravili smo samo još veću brljotinu. No, ispostavilo se da jedna limenka sadrži terpentini, što nam je olakšalo posao. Tako su nam četkice postale upotrebljive i počeli smo da farbamo. Imao sam osam godina i već sam pomalo čitao i pisao, zahvaljujući majčinom trudu. I Nensi je takođe baratala slovima, jer je završila drugi razred.

„Nemoj još gledati, sačekaj da završim“, rekao sam joj odgurnuvši je. Smislio sam šta ću da napišem. Ona je ionako imala preča posla, razmekšavala je svoju četkicu u limenci sa crvenom farбом.

Napisah: „U OVM PODRUMU JE BIO NACISSTA“.

„Vidi“, rekoх joj.

Bila mi je okrenuta leđima i mahala četkicom po sebi.

„Sačekaj, imam posla“, odgovorila je.

Kada se okrenula, po licu joj je bila razmazana crvena farba u debelim nanosima.

„Je l' sada ličim na tebe, a?“ rekla je, povukavši četkicu preko obraza. „Je l' sada ličim na tebe?“ Bila je presrećna, kao da je magijom uspela da izazove neki blistavi preobražaj. Pomislili biste da je čitav život pokušavala to da ostvari.

Pokušaću sada da objasnim šta se odigralo u sledećih nekoliko minuta.

Najpre sam pomislio kako izgleda grozno.

Nisam verovao da je ijedan deo mog lica crvene boje. U stvari, nije ni bio. Polovina koja je nosila beleg sa rođenja bila je boje duda.

Ali ja ga nisam video u toj boji. Verovao sam da je moj beleg svetlo mrke boje.

Majka nikada nije pokušavala da preduzme bilo šta nepromišljeno i dramatično, kao što bi bilo uklanjanje ogledala iz kuće. No, ogledala se mogu okačiti toliko visoko da se malo dete ne može ogledati. To je sigurno bio slučaj u kupatilu. Jedino u kojem sam mogao da vidim svoj odraz nalazilo se u predsoblju, koje je danju bilo u sumraku, a noću slabo osvetljeno. Verovatno otuda potiče moja predstava da mi je pola lica pastelno mrke boje, poput mišjeg krzna, dlakava senka.

Na tu boju sam se navikao, tako da je Nensina farba za mene bila ravna uvredi, neslanjoj šali. Iz sve snage je gurnuh na kredenac i pobegoh stepeništem iz podruma. Mislím da sam trčao da pronađem negde ogledalo, ili makar nekoga ko bi mi potvrdio da ona nije u pravu. I kada bih dobio potvrdan odgovor, mogao bih da prema njoj uperim mržnju u najčistijem obliku. Kaznio bih je. Nisam još stigao da smislim na koji način.

Protrčah kroz kolibu – nigde nije bilo njene majke, iako je bila subota – i izađoh napolje, na pošljunčanu stazu, te potrčah popločanom stazom, između leja uspravnih gladiola. Ugledah majku na zadnjoj verandi kako se diže iz pletene stolice, u kojoj je imala običaj da čita.

„Ja nisam crven“, urlao sam, zagrcnuvši se od suza. „Ja nisam crven.“ Sišla je sa verande šokirana lica, još uvek ne shvatajući o čemu govorim. Onda je za mnom dotrčala Nensi, drečavog i začuđenog lica.

Majka je u trenu sve shvatila.

„Govedo jedno“, dreknula je na Nensi, glasom kakav nikada pre nisam čuo. Prodornim, neobuzadnim, koji je drhtao od ljutnje.

„Da nam nisi prišla. Da se nisi usudila. Nevaljalice jedna. Ima li u tebi imalo pristojnosti? Niko te nije vaspitao da ne treba da...“

Iz kolibe je tada izašla Nensina majka, sa vlažnom kosom poleglom oko čela i očiju. Nosila je peškir.

„O boga mu poljubim, ne mogu ni da operem kosu, a da...“

Majka je i na nju vrisnula.

„Da se nisi usudila da tako govoriš pred nama...“

„Bla-bla-bla“, odmah reče Nensina majka. „Poslušaj malo sebe, urlaš kao da ti deru kožu...“

Majka duboko udahnu.

„Ja ne... urlam kao da me deru. Hoću samo da tvom okrutnom detetu stavim do znanja kako u našoj kući više nije dobrodošla. Ona je okrutna i pakosna, ona se podsmeva mome malom sinu koji nije kriv što se priroda poigrala s njim. Ništa je nisi naučila, ona ne zna za bonton. Nije znala ni da mi zahvali kada sam je vodila na plažu, ne zna da kaže ni molim, ni hvala lepo. Nije ni čudo, kada ima majku koja se samo šepuri u bademantilu...“

Iz majke je kuljala bujica besa, bola i besmislica, kao da je u njoj izvor koji nikada neće presušiti. Čak sam je i ja vukao za haljinu i govorio: „Nemoj više. Stani.“

To je samo pogoršalo stvar, iz nje su navrle suze, ona se tresla i gušila u plaču.

Nensina majka je sklonila vlažnu kosu s očiju, stajala je i posmatrala nas.

„Da ti nešto kažem“, konačno prozbori. „Nastaviš li ovako da se ponašaš, odvešće te u ludnicu. Jesam li ti ja kriva što te muž mrzi i što imaš dete kome je Bog nagrdio lice?“

Majci je glava bila među šakama. „Oh... oh...“, jecala je, kao da je izjeda bol.

Na verandu zatim izađe Velma, žena koja je tada bila služavka kod nas, i reče: „Gospoja, gospoja. Smirite se.“ Potom podiže glas i obrati se Nensinoj majci: „Vi, nazad. Nazad u svoju kuću. Ološu“.

„Ne brini, nego šta. Nego šta ću, nego da se vratim kući. I je li, šta ti umišljaš, ko si ti da mi to govoriš? I kako ti se sviđa da radiš za matoru vešticu, koja gaji slepe miševе u svojoj ćeliji?“ Zatim se okrenula Nensi. „O Isuse, kako misliš da ću te ikada oprati?“ Zatim podiže glas, da bude sigurna da je i ja čujem. „Pusti tog balavca. Vidi ga samo kako se drži za majčine skute. Neću ti dati da se više igraš s tim ženskim Petkom.“

Sve to vreme je Nensi zapanjeno stajala. Ni reč nije izustila.

Velma i ja smo obuhvatili majku sa strane i povelili je u kuću. Prestala je da rida. Uspravila se i progovorila neprirodno veselim glasom, koji je odzvanjao sve do kolibe. „Velma, da li bi mi donela baštenske makaze? Mogla bih da potkrešem gladiole. Neke od njih su se baš sparušile.“

Kada je završila posao, sve gladiole su bile po stazi – sparušene ili u punom cvatu, nijedna više nije uspravno stajala.

Mora da je bila subota kada se to desilo jer je, kao što rekoh, tu bila Nensina majka, kao i Velma, koja nije dolazila nedeljom. Koliba je bila ispražnjena već u ponedeljak, a možda i pre. Možda je Velma otišla po oca u klub, ili na terene za golf, ili gde god da se nalazio, odakle je on dojurio kući, onako nestrpljiv i nabusit, da bi ubrzo popustio i pristao da Nensi i njena majka odu iz kolibe. Mislim da Nensina majka oko toga nije dizala veliku buku.

Polako sam uviđao činjenicu da više nikada neću videti Nensi. Najpre sam na nju bio besan i nisam mnogo mario što je nema. Potom, kada bih se raspitivao o njoj, mora da me je majka odbijala nekim neodređenim odgovorom, ne želeći da nas dvoje ponovo proživljavamo tu mučnu scenu. U to doba je već ozbiljno razmišljala da me pošalje u školu i raspitivala se koja je najpogodnija. Verovatno je pretpostavljala da kada se jednom naviknem na školu za dečake, sećanje na drugaricu iz detinjstva će izbledeti, činiće mi se beznačajno, pa čak i smešno.

Na dan očeve sahrane, majka me je iznenadila predlogom da je izvedem na večeru (iako je, naravno, ona mene vodila) u restoran pored jezera, udaljen nekoliko kilometara.

„Osećam se kao da sam čitavu večnost zatočena u ovoj kući“, rekla je. „Trebam malo svežeg vazduha.“

U restoranu se oprezno osvrnula oko sebe, da bi potom izjavila kako oko nas nema poznatih ljudi.

„Hoćeš li da mi se pridružiš, da popijemo po čašu vina?“

Da li smo prevalili toliki put da bi ona mogla da pije vino na javnom mestu?

Kada je posluženo vino i pošto smo naručili jelo, rekla je: „Mislim da bi trebalo nešto da ti kažem“.

To su najneprijatnije reči koje čovek može da čuje. Velika je šansa da će to što bi čovek trebalo da sazna za njega predstavljati veliki teret, u čijem se otkrivanju krije sugestija da bi taj drugi čovek trebalo da preuzme taj teret od onoga koji ga kazuje, koji se tom prilikom upravo olakšao.

„Moj otac nije moj pravi otac“, rekoh. „Je li tako?“

„Ne glupiraj se. Sećaš li se drugarice iz detinjstva, Nensi?“

Na trenutak zaista nisam mogao da je se setim. „Kao kroz maglu“, odgovorih.

U to doba, svaki razgovor sa majkom je iziskivao primenu strategije. Morao sam da zvučim lakomislno, šaljivo, spokojno. Iza njenog glasa i lica vrebala je tuga. Nikada se nije žalila na svoje jade, ali u njenim pričama je bilo toliko nevinih i maltretiranih ljudi, toliko zlostavljanja, da je posle njih trebalo da se, u najmanju ruku, pokunjena srca vratim svojim prijateljima i srećnom životu.

Ali ja nisam hteo da pristanem na takvu ulogu. A ona je sigurno tražila neki znak saosećanja, možda čak i fizičku nežnost. To nisam hteo da joj priuštim. Ona je bila pedantna i izbirljiva žena koju starost još nije načela, ali ja sam ustuknuo od nje kao da je ona prenosilac neke zarazne vaši. Naročito sam se sklanjao od bilo kakvog spominjanja moje mane, što je ona izgleda veoma volela da čini. Tim okovima me je vezala za sebe još otkako sam bio u materici.

„Sigurno bi čuo da si bio kod kuće“, rekla je. „Desilo se to čim smo te poslali u školu.“

Nensi se sa majkom preselila u stan na Trgu, koji je pripadao mome ocu. Jednog vedrog jesenjeg jutra, njena majka je ušla u kupatilo, da bi zatekla svoju ćerku kako žiletom zaseca sebi lice. Krvi je bilo svuda, po lavabou, na podu i na Nensi. Ali nije posustajala u svojoj nameri, niti je ijednom rečju davala do znanja da je boli.

Kako je majka sve to saznala? Mogu samo da pretpostavim da je ta gradska drama bila suviše krvava, u doslovnom smislu, da bi se detaljno prepričavala.

Nensina majka je dohvatila peškir, obmotala ga oko Nensi i nekako je odvela u bolnicu. U to doba u gradu nije bilo hitne pomoći. Verovatno je ustopirala neki automobil na Trgu. Zašto nije telefonirala mome ocu? To sad nije ni bitno. Posekotine nisu bile duboke, krvarenje nije bilo jako veliko, uprkos baricama krvi u kupatilu, pošto nije ozledila nijedan veliki krvni sud. Nensina majka je neprestano grdila svoje dete i pitala se šta li je imala u glavi kada je to radila. „Gde baš ja da se usrećim s tako ludim detetom“, govorila je.

„Da su u to doba postojali socijalni radnici“, rekla je majka, „možda bi siroticu primili u nekom prihvatilištu“.

„Bilo je na istom obrazu“, dodala je. „Kao kod tebe.“

Ćutao sam, pretvarao sam se da ne znam o čemu govori. Ali morao sam da progovorim.

„Onog dana se ofarbala preko celog lica“, reko.

„Da, ali ovoga puta je bila pažljivija. Posekla se samo po jednom obrazu. Jako se potrudila da što više liči na tebe.“

Ovoga puta sam uspeo da ne kažem ništa.

„Bilo bi drugačije da je bila dečak“, rekla je majka. „Ali za devojčicu, tako nešto je grozno.“

„Danas plastična hirurgija čini čuda.“

„Pa, možda joj oni mogu pomoći.“

Posle jednog trenutaka, dodala je: „Deca umeju da gaje tako duboka osećanja“.

„Vremenom ih prebole.“

Rekla je još da ne zna šta je kasnije bilo sa njih dve. I da joj je drago da je nikada nisam pitao za njih, jer bi onda, još dok sam bio dečak, morala da mi kaže neke uznemirujuće stvari.

Ne znam da li ovo ima neke veze, ali moram reći da se majka u starosti sasvim promenila, postala je podrugljiva i podložna fantazijama. Tvrdila je da je otac bio izvanredan ljubavnik, a i da je ona bila „velika nevaljalica“. Rekla je da je trebalo da oženim „onu devojčicu koja je isekla lice“, jer niko od nas dvoje ne bi mogao da se busa u grudi kako je učinio dobro delo. Oboje smo bili velike šeprtlje, čavrljala je.

Da, složio sam se. U to doba mi se sviđala.

Pre nekoliko dana, ubola me je osa dok sam pod starim drvetom skupljao trule jabuke. Ubola me je u kapak, koji je naglo otekao. Odvezao sam se do bolnice gledajući na jedno oko (ono otečeno je bilo na „dobroj“ strani lica). Iznenadio sam se kada su rekli da moram da prenoćim kod njih. Posle injekcije su morali da mi zaviju oba oka kako ne bih naprezao zdravo oko.

Proveo sam, što bi se reklo, nemirnu noć – često sam se budio. Naravno, u bolnici nikad ne može biti sasvim mirno, a u tom kratkom vremenu – tokom kojeg nisam koristio vid – kao da mi se izoštrilo čulo sluha. Kada bi se mojoj sobi približili izvesni koraci, znao sam da pripadaju ženi i imao sam osećaj da ona nije medicinska sestra.

„Da niste možda budni?“, pitala je. „Došla sam da vam čitam.“ Ispružih ruku, verujući da je došla da mi, kako kažu, očita vitalne znakove.

„A, ne“, bila je uporna. „Došla sam da čitam vama, ako vam to, naravno, odgovara. Ljudima je obično dosadno dok leže sa zavojem preko očiju.“

„Da li oni biraju štivo, ili to vi radite?“

„Pacijent bira. Ponela sam sa sobom čitav naramak knjiga.“

„Volim poeziju“, rekoh.

„Ne zvučite baš oduševljeno.“

Shvatih da je to istina. Znao sam i zašto. Imam iskustva sa čitanjem poezije preko radija i slušanjem uvežbanih glasova. Postoje stilovi čitanja koji su mi prijatni, kao i pojedini koji mi zvuče odvratno.

„Predlažem onda jednu igru“, reče ona, kao da sam joj upravo objasnio ono što sam mislio. „Pročitacu stih ili dva, a onda ću sačekati vas da kažete sledeći. Je l' može?“

Iznenada mi sinu da je ona možda mlada osoba, koja svim srcem želi da uspe u ovom poslu.

Rekoh da pristajem. Ali da ništa ne bude na staroengleskom, dodah.

„Sedi kralj u gradu Dunfarlajnu“, poče ona, upitnim tonom.

„I rujno vino pije“⁴, nadovezah se, i mi nastavismo u dobrom raspoloženju. Čitala je pristojno, mada je ponekad brzala kao dete. Počeo sam da uživam u zvuku vlastitog glasa, koji bi povremeno poprimao teatralni prizvuk.

„Fino“, rekla je.

„Pokazaću ti gde ljiljani rastu / Na obali Italije.“⁵

„Je li piše rastu ili cvatu?“, upita ona. „U mojim knjigama nema te pesme. Mada bi trebalo da se sećam. Nema veze, predivna je. Uvek mi se sviđao vaš glas preko radija.“

„Stvarno? Slušali ste moje emisije?“

„Naravno. Mnogi su vas slušali.“

Prestala je da mi dobacuje stihove i potpuno me pustila da recitujem. Možete samo to zamisliti. „Plaža Dovera“ i „Kublaj Kan“, „Oda zapadnom vetru“ i „Prokleti jug“. Dobro, možda ne baš svaku od njih, i ne baš do kraja.

„Zadihali ste ste“, rekla je. Njena ručica se iznenada našla na mojim usnama. A njeno lice, odnosno jedan obraz, na mome. „Moram da pođem. Evo samo još jedna pesma pre nego što odem. Neću početi od prvog stiha, da malo zakomplikujem stvari: ‘Niko za tobom žaliti dugo neće, / moliti se, nedostajati nikome nećeš. / Tvoje mesto je prazno...’“

„Nikada nisam to čuo“, rekoh.

„Jeste li sigurni?“

„Jesam. Pobedila si.“

Sada sam već počeo da sumnjam u nešto. Delovala mi je rasejano, pomalo ogorčeno. Čuo sam jato divljih gusaka dok je nadletalo bolnicu. U ovo doba godine one vežbaju seobu, svaki put prave sve veće krugove, dok jednoga dana ne nestanu. A onda sam se probudio, u stanju iznenađenja, rasrđenosti, koje prati upečatljivi san. Želeo sam da se vrati, da još jednom spusti lice na moje. Da položi obraz uz moj. Ali nijedan san nije tako predusretljiv.

Kada sam ponovo mogao da vidim, bio sam kod kuće i tragao sam za stihom koji mi je ostavila u snu. Prelistao sam nekoliko antologija, ali u njima ništa nisam našao. Počeo sam da sumnjam da ti stihovi nisu ni pripadali nekoj stvarnoj pesmi, već da su u mome snu bili izmišljeni, da me zbune.

Ali ko ih je izmislio?

Kasnije te jeseni, dok sam se spremao da poklonim stare knjige na nekom dobrotvornom balu, iz jedne od njih ispade mrki papir, sa stihovima napisanim običnom olovkom. To nije bio rukopis moje majke, a teško je bilo zamislivo da je to napisao otac. Odakle ovo? Nisam znao. Čiji god da je to bio rukopis, pri dnu papira je napisao ime autora: Valter de la Mer. Bez naslova. Pesnik o kome nisam mnogo znao. Ali mora da sam jednom pročitao ovu pesmu, možda ne baš sa ovog papira, nego u čitanci. Mora da sam njene reči porinuo u najdublji kutak mozga. A zašto? Da bi njima mogla da mi maše devojka-fantom iz sna?

Ne postoji tuga

Koju vreme ne leči nikad.

Nema gubitka, ni izdaje

Nenadoknadive.

Melem je to za dušu,

*Iako grob će da razdvoji
Dragana od dragane
I svega što dele;
Gle sunca kako sija
Posle pljuska
I cveta kako blista lepotom
Po danu vedrom!
Neka te misli ne more
O ljubavi, o dužnosti;
Možda prijatelj, davno zaboravljen,
Čeka na te
Na mestu gde život
U smrt utiče;
Niko za tobom žaliti dugo neće,
Moliti se, nedostajati nikome nećeš,
Tvoje mesto je prazno,
Tebe više tamo nema.*

Nisam pao u depresiju kada sam pročitao pesmu. Na neki čudan način, samo je u meni potkrepila odluku koju sam već doneo – neću prodati imanje, ostaću da živim na njemu.

Na njemu se nešto desilo. A u životu čovek ima nekoliko mesta, ili nekad samo jedno, na kojima mu se nešto bitno desilo. Ona ostala mesta su, prosto, ostala mesta.

Naravno, da smo se ikada kasnije sreli – u podzemnoj železnici, na primer, u Torontu, sa prepoznatljivim znakovima na licu – najverovatnije bismo povelili jedan od onih ispraznih i besmislenih razgovora i na brzinu bismo nabrajali činjenice iz autobiografije. Primetio bih na njoj operisan, skoro normalan obraz, ili možda još uvek vidljiv ožiljak, ali to ne bih spominjao u razgovoru. Možda bi spomenula decu. Sa operisanim obrazom ili bez njega. I unuke. Poslove. O svojim ne bih ništa morao da pričam. Bili bismo šokirani, srdačni, umirali bismo od želje da se rastanemo.

Mislite li da bi to išta promenilo?

Odgovor glasi naravno, na trenutak, i ne, nikada.

Izvornik: Alice Munro, "Face", The New Yorker, September 8, 2008, str. 58-67.

(Sa engleskog preveo Predrag Šaponja)

objavljena 2008.

¹ highway robbers (engl.) – pljačkaši sa autoputa. (Prim. prev.)

² Igra reči: *Hyde* se izgovara isto kao *hide* (koža). (Prim. prev.)

³ Igra reči: *sneaky* kao podmukao ili *Sneaky Pete* kao najlošija vrsta vina. (Prim. prev.)

⁴ "Ser Patrick Spens", jedna od najpopularnijih od 305 škotskih i engleskih narodnih balada koje je sakupio Frensis Džejms Čajld krajem XIX veka i objavio u deset tomova pod naslovom *The English and Scottish Popular Ballads*, između 1882. i 1898. godine. (Prim. prev.)

⁵ "The Deamon Lover", poznata i kao "James Harris" ili "The House of Carpenter", popularna britanska balada, pod rednim brojem 243 u Čajldovoj antologiji. (Prim. prev.)